

PAROLA

XXVII. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2018/3. szám

Vidékfejlesztés és fenntarthatóság –
a RUSDELA projekt

A nyomornegyedekben rejlő lehetőségek

Suba a subához, guba a gubához?
Az áthidaló társadalmi tőke, avagy a
közösségfejlesztés új programja

Választmányi beszámoló 2016-2018

A közösségi alapú szolgáltatások
példaértékű gyakorlatai

A hely szelleme Wekerlén

Tartalom

Vidékfejlesztés és fenntarthatóság – a RUSDELA projekt zárókonferenciája.....	2
A nyomornegyedekben rejlő lehetőségek	8
Suba a subához, guba a gubához? <i>Az áthidaló társadalmi tőke, avagy a közösségfejlesztés új programja</i> .	12
Választmányi beszámoló 2016-2018	16
A közösségi alapú szolgáltatások példaértékű gyakorlatai	21
A hely szelleme Wekerlén	26
MEGJELENT <i>Vercseg Ilona</i> : Fejezetek az európai közösségfejlesztés történetéből.....	29

PAROLA. Felelős kiadó: Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona

Tördelés: Sain Mátyás

Címlapfotó: Mag-ház

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén: kofeegyesulet@gmail.com

Vidékfejlesztés és fenntarthatóság – a RUSDELA projekt zárókonferenciája

Kajner Péter

A RUSDELA eszköztár és kapcsolata az egész életen át tartó tanulóval

A „Fenntartható vidékfejlesztés a helyi szereplők számára” („**R**ural **S**ustainable **D**evelopment for **L**ocal **A**ctors” – RUSDELA) nemzetközi projekt a Pillangó Komplex Térségi Fejlesztések (Pro Cserehát Egyesület) kezdeményezésére jött létre. 2016–2018 között zajlott a munka az Európai Bizottság Erasmus Plus programjának támogatásával, amiben hat ország (Magyarország, Bulgária, Görögország, Spanyolország, Portugália, Olaszország) partnerszervezetei vettek részt.

A RUSDELA Projekt célja az volt, hogy új módszertant és tudást hozzon létre a fenntarthatóság és vidékfejlesztés kapcsolatáról, Európa hátrányos helyzetű kistelepüléseinek döntéshozói számára. A nemzetközi konzorcium kidolgozta a fenntartható vidékfejlesztésről szóló eszköztárat és képzési módszertant. Ezt követően megszervezték a képzők képzését helyi aktivisták, közösségi vezetők, civilek, társadalmi vállalkozók részvételével. Ennek során rövid távú akcióterveket készítettek, melyeket saját közösségeikben, illetve munkahelyükön valósíthatnak meg. [2, 3]

A projekt eredményeit 2018. június 28-án, Budapesten, a Magnet Házban tartott zárókonferencián mutatták be. A rendezvény résztvevői rálátást kaptak a szakmai keretekre, a projekt hátterére, betekintést nyertek az eszköztár elméleti és gyakorlati részeibe, illetve megismerhették a képzés résztvevőit és munkájukat. A képzési folyamat lezárásaként a RUSDELA projekt tréningjén részt vett közösségek képviselői bemutatták helyi fejlesztéseket célzó akcióterveiket. Ezzel sikeresen zárult képzésük, amiről oklevelet is átvehettek a konferencián. [2] Az alábbiakban a rendezvényen elhangzottak és a projekt által közzétett dokumentumok segítségével foglaljuk össze a munka eredményeit.

Kassai Melinda, a RUSDELA projekt szakmai vezetője (Pillangó Fejlesztések) bevezetőjében bemutatta a fenntarthatóság gondolatának jelentőségét a vidék számára és röviden összefoglalta az eszköztár céljait.

Tudjuk, hogy az emberiség jelenlegi életmódja nem fenntartható, túlfogyasztjuk a Föld erőforrásait, ami nem csak a civilizáció, hanem az egész bioszféra ma ismert képének fennmaradását is veszélyezteti. Az ENSZ 2015-ben fogadta el a Fenntartható Fejlesztési Célokat, mely a jelenleg működő rendszereken akar változtatni, hogy azokat élhetőbbé, fenntarthatóbbá tegyék, mindannyiunk közös jól-léte érdekében. A fenntartható pályára való áttérés érdekében 17 célt fogalmaztak meg, melyeken belül számos alcél van. [4] Ez a rendszer azonban helyi közösségek, döntéshozók számára nehezen értelmezhető önmagában.

A RUSDELA eszköztár olyan oktató anyag, amely vidéki szereplők, kistelepülések lakói, döntéshozói számára közelebb hozza a fenntarthatóságot, ezzel is elősegítve annak megvalósítását, terjesztését. Módszertana a “korlátlan növekedés” ideálja helyett a “fenntartható fejlődés” irányába segít elmozdulni. [3]

Kassai Melinda

Dr. Réthelyi Miklós, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság elnöke „Egész életen át tartó tanulás – Hogyan tanuljunk és miért?” címmel tartott előadást, amivel tágabb összefüggésrendszerbe helyezte a RUSDELA eszköztárat. [5] Bemutatta az „Oktatás – rejtett kincs – Delors-jelentés a XXI. századi oktatásról” című dokumentum legfontosabb következtetéseit. Ebben az UNESCO Nemzetközi Bizottsága útmutatást kívánt adni arra, miként válaszoljon az iskola az információs társadalom kihívásaira, hogyan segítse, hogy az egyén az egész életen át tartó oktatásban való részvételével alkalmassá váljék arra, hogy jobban megértse a másik embert, a világot. [13] A Jaques Delors, az Európai Közösség korábbi elnöke vezetésével készült anyag szerint a tanulás négy pillére [5]:

- Tanulni, hogy tudjak – széleskörű, általános ismeretek megszerzése, amelyek lehetővé teszik, hogy néhány témában a mélyre menjek. Ennek terepe az iskola.
- Tanulni, hogy tegyek – megtanulni azt a készséget, hogy egyszerre több felé tudjak koncentrálni, és csoportban tudjak dolgozni. Ennek terepe a munkahely.
- Tanulni, hogy legyek – a személyiség kialakítása, képesség arra, hogy egyre nagyobb önállósággal, ítélőképességgel és személyes felelősséggel tudjak tevékenykedni. Ennek terepe a magánélet.
- Tanulni, hogy együtt éljünk – más emberek megértése és az összekapcsoltság felismerése. Ennek terepe a közélet.

Dr. Réthelyi Miklós

A „környezet” az, amiben élünk; a „fejlesztés” pedig az, amit ebben az élettérben teszünk az életkörülményeink javítása érdekében. Ez a két fogalom elválaszthatatlan egymástól. A RUSDELA eszköztár a fenntarthatóság felé való átmenet módszereit tanítja, melyekben a környezet, a társadalom és a gazdaság egyformán jelen van, egyaránt fontos. Fogódzó a helyi kezdeményezők számára – az egész életen át tartó tanulás egyik tankönyve. [5]

Mester Attila, a RUSDELA projekt vezetője (Pillangó Fejlesztések) módszertani szempontból mutatta be a kézikönyvet. A RUSDELA eszköztár [3] egy gyakorlatorientált, könnyen kezelhető tudáscsomag, melyet mind a döntéshozók, mind más kulcs szereplők (trénerek, civilek stb.) könnyen használhatnak a gyakorlati keretek között. Elméleti és gyakorlati egységeinek tartalma a következőképpen összegezhető [1]:

- A fenntartható fejlesztés és a vidékfejlesztés lehetséges kapcsolódási pontjai – agro-ökológia és a fenntartható élelmiszer előállító rendszer (mit takarnak e fogalmak, milyen előnyei vannak, működő példák)
- Város-vidék kapcsolat (foglalkoztatottság, turizmusfejlesztés, fenntartható közlekedés)
- A változás elmélete (környezeti válság és megoldási lehetőségek, módszerek)
- Eszközök és módszerek (szükséglet felmérés, reziliencia, tervezés, közösség bevonása)

Mester Attila

A RUSDELA eszköztárat használhatjuk önállóan is, de szakembert is bevonhatunk a fenntartható vidékfejlesztési folyamat beindításához, megtervezéséhez és lebonyolításához. A kézikönyv információs forrásként használható, de segítségével tréninget, képzést is összeállíthatunk és tarthatunk a helyi közösségek szereplői számára. [1]

Hogyan segítheti az eszköztár, hogy a vidéket fenntarthatóvá tegyük?

Az előadók és a hallgatóság részvételével kerekasztal beszélgetést folytattak arról, hogyan segítheti a RUSDELA eszköztár a fenntarthatóság valós vidéki megjelenését, beágyazódását? A beszélgetés moderátora Kajner Péter, a ELTE TáTK Humánökológia Mesterképzés oktatója volt. Az elhangzott gondolatokat az alábbiakban összegezzük.

Fiatalok bevonása. Alapvető probléma, hogy a fiatalokat hogyan tegyük érzékenyvé a fenntarthatóság kérdései iránt, hogyan vonjuk be a cselekvésbe? A hozzászólók számos jó módszert említettek a gyermekek, kamaszok érdeklődésének felkelésére, a bevonásra.

A táborok, erdei iskolák, természetjárás, iskola-kertek – az élmény alapú megközelítés – lehetővé teszi, hogy rácsodálkozzanak a környezet értékeire és törekénységére. Ki kell alakítani az érzelmi elköteleződést. Néprajzi foglalkozásokon jól működtek pl. olyan élménypedagógiai módszerek, ahol a gyermekek, kamaszok számára úgy adták át az ismereteket, hogy azt saját, meglévő tudásukhoz, életmódjukhoz is tudták kapcsolni. Ha egy kortárs adja át a

tudást, azt sokszor könnyebben elfogadják, mint ha egy felnőtt.

A gyermekek már „kütyükkel” a kezükben nőnek fel, ezt a világot még az egy generációval idősebbek is sokszor nehezen értik. Azonban a mobiliszközöket a fenntarthatóságra nevelésben is lehet használni. A Hozd a saját eszközedet (*Bring Your Own Device, BYOD*) megközelítés mobiliszközök segítségével keltheti fel a gyermekek érdeklődését. Egy virtuális városi séta vagy kincskeresés GPS-szel, kerülőúton ugyan, de megismertetheti a környezetükkel a gyermekeket.

Helyi folyamatok beindítása – hogyan kezdjük neki? A közösségi folyamatok beindítása mindig nagy kihívás. A RUSDELA eszköztár nem tudja változtatásra motiválni azokat, akik nem akarnak változást, de segíthet azoknak, akik nekikezdenének. A szerzők településfejlesztési tervezésben, stratégia-készítésben is tudnak segíteni.

Magyarországon az ökológiai gazdálkodás területi kiterjedése másfél évtizeddel ezelőtti szinten áll, elmaradt a dinamikus növekedés. A RUSDELA eszköztár egyik fókusza az agroökológia, a kisléptékű, vegyszermentes mezőgazdaság fejlesztése. Számos kapcsolódó területen kifejezetten egyszerű lenne elindulni, pl. a települési komposztálással, hulladékcsökkentéssel. Ehhez azonban párbeszédet, együttműködést kell létrehozni a helyiekkel, a döntéshozókkal – erről is szól az anyag többek között.

Az egyházak bevonása fontos lehet a helyi fenntartható fejlesztési folyamatok beindításában. A Laudato Si’ pápai enciklika fontos üzenetet, hívó szót fogalmazott meg. A helyi érvényesítés azonban sokszor egy-egy elkötelezett emberhez köthető. Jó példát mutat a közösségépítésre Szólád, ahogy egy dinamikus lelkes, Hajdú Zoltán Levente keltette új életre gyülekezetét. Érdemes lehet az egyházmegyéek püspökeit megszólítani, de az iskolanővérek, szerzetesrendek is jó partnerek lehetnek.

A fenntarthatóság felé való átmenetet legjobb, ha magunkkal kezdjük. Ha a saját életünkben, családkban elkezdjük megvalósítani a környezetbarát, ésszerű megoldásokat, látni fogjuk előnyeit, de költségeit, nehézségeit is. Ahhoz, hogy fenntartható vidékfejlesztést kezdeményezzünk, előbb magunknak kell elsajátítani ennek lényegét és módszereit – tanulnunk kell.

Jó példák. A fiatalokat teszi érzékenyvé a fenntarthatóság és a vidék értékei iránt a Gyüttment Fesztivál. 2018-ban már negyedszer szervezte meg a Mindenegyüttmegy Egyesület és tenni vágyó fiatalok csapata. A fesztivál a vidéki életet népszerűsíti,

és valódi megoldási alternatívákat kínál. A rendezvény hulladékmentes, ami példa lehet mások számára is. Kezdeményezni lehetne ennek mintájára a „felelős rendezvény” minősítés kialakítását.

Ipolytölgyes polgármestere, Radnai Bertalan a fenntarthatóság felé való átmenet egy praktikus és egyszerű példáját mutatta be. A 300 lelkes falu az ország „leggazdagabb települése” – mindenkinek „van” pl. 13 kenuja. Ezt a közösségi eszközkölcsonzéssel érték el: az önkormányzat által beszerzett kenukat, létrát és más felszereléseket is lehet kölcsönözni. Ezzel mindenki olcsón juthat az eszközökhöz, amivel a kiadások mellett az anyaghasználatot is lehet csökkenteni közösségi szinten.

A gyakorlati hasznosítás első tapasztalatai

A konferencián a RUSDELA képzés résztvevői beszámoltak megkezdett helyi programjaikról. **Balogh Judit**, kertészmérnök, a Falufejlesztési Társaság és a Budapest Környéki Népőiskola tagja „A balatonszárszói turizmus bio-élelmiszerrel való ellátása” egyéni akcióttervet mutatta be. [7] A folyamatot a Dél-Baltoni Népőiskola Egyesület kezdeményezte. Balatonszárszó térségében jellemző az elvándorlás, az elöregedés és a lakosság passzivitása. A nyaralókat és turistákat főleg a nagyobb közeli városokból látják el szolgáltatásokkal.

2018. június 22-én a Dél-Baltoni Népőiskola Egyesület vezetésével megbeszélést tartottak. A helyi fejlesztési folyamat a turizmus fenntartható fejlesztését tűzte ki célul. A kistérség lakosságának bevonásával látnák el a Szárszóra látogató turistákat bioélelmiszerrel. A helyi megélhetés biztosítása segíthetne az elvándorlás megállításában. A kidolgozott akciótterv fókuszában a balatonszárszói kistérségi agrártermelőivel és kerttulajdonosaival folytatandó együttműködés kialakítása áll. A fejlesztési folyamat első lépéseként egy Téli népőiskolai biotermesztési és állattartási képzés megszervezését tervezik.

Mikó Attiláné, az Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Általános Iskola pedagógusa „Fókuszban a Fenntarthatóság – Környezeti nevelés megjelenése az általános iskolákban” című előadásában számolt be tevékenységeikről. Elmondta, hogy a fenntarthatóságot az oktatásban nehéz megjeleníteni. Az értékrend bizonytalansága mellett a pedagógusok nem feltétlenül magabiztosak saját környezeti nevelési kompetenciájukban, illetve módszertanilag nem vagy nehezen tudják elhelyezni a fenntarthatóság kérdésköreit saját tantárgyukban. Megoldásként javasolható, hogy a pedagógusokat konferenciákon,

műhelymunkákon ismertessék meg a módszerekkel; ismerjenek meg mintaiskolákat, tartsanak helyi nevelési értekezleteket ezekben.

2014-ben iskolájukat örökös ökoiskolává nyilvánították. Nem csak az oktatásban, de az iskola működésében is környezettudatos elveket alkalmaznak. Ennek példái a fenntarthatósággal kapcsolatos témakörök feldolgozása az iskolában, tanórán kívüli tevékenységek és szabadidős programok, vagy a részvétel a „Te szedd!” takarítási akciókban. Minden évben megrendezik a fenntarthatósági témahetet. Erdei iskolát szerveznek és iskolakertet tartanak fenn. A tapasztalaton alapuló tanulás, a témák újszerű feldolgozása, a tanulási környezet megváltoztatása erős motivációt jelent a diákoknak az ismeretszerzésben.

Oklevél átadás az előadóknak a konferencián

Dr. Majoros Tímea, az Élményakadémia Közhasznú Egyesület képviselőjében „Élménypedagógiai szakmai konferencia fenntartható módon” címmel mutatta be akcióttervét. Az Egyesület olyan konferenciát tervez, mely a gyakorlati, tapasztalati tanulás tere lehet. Főleg hátrányos helyzetű célcsoportokat támogató (gyermekvédelmi gondoskodásban, cigánytelepeken élő) szakemberek számára szervezik. Olyan tudást kívánnak terjeszteni és olyan szellemiségben, mely a befogadó társadalom kialakulását segíti. A társadalmi problémákra közös megoldásokat keresnek.

A konferencia megvalósításánál ügyelni kívánnak a környezettudatosságra. Nem használnak műanyag poharakat és evőeszközöket, törekszenek a minimális hulladéktermelésre, a keletkező hulladékot szelektíven gyűjtik. Emellett a tudatos víz-, illetve energiafogyasztás is a célok között szerepel. A folyamat tervezési fázisában a szervező csapat találkozója megfogalmazták az üzenetet és célt,

tisztázták a hangsúlyokat. Összegyűjtötték a logisztikai feladatokat, kijelölték a felelősöket és konkrét tevékenységeket határoztak meg a célok megvalósítása érdekében.

Deákné Bárdos Éva, a Dél Mátra Egyesület munkaszervezet vezetője „Dél-Mátra a mi térségünk” címmel egy workshop előkészítését célzó akciót mutatott be. A térségben a társadalmi és gazdasági fejlődés meghatározó alapját a természeti környezet képezi. Helyi Fejlesztési Stratégiájuk jövőképe három pillére a fejlődő gazdaság, az élhetőbb környezet és a megőrzött hagyományok.

Olyan rendezvény tervét készítik most elő, amelynek célja az ismeret átadás, az együttműködés erősítése, az élhetőbb környezet megteremtésének jó gyakorlatait bemutatni, a közös cselekvés alapjait megteremteni, valamint érzékenyíteni a környezet tudatos cselekvésre. Civil szervezetek, egyházak képviselőit, aktivistáit, önkénteseit; önkormányzatok képviselőit, dolgozóit; oktatási intézmények dolgozóit (tanárokat); vállalkozások vezetőit tervezik meghívni a rendezvényre. A konferencián a helyi jó példák közül számosat bemutatnak, és megvitatják, hogyan lehetne ezeket máshol is hasznosítani.

Magyar Zita és **Nagy Boglárka** a Pusztai Ötös munkáját, terveit ismertették. A térségfejlesztő egyesületet Árpádhalom, Derekegyház, Nagymágocs, Szegvár és Székkutas hozta létre 2013-ban. A RUSDELA eszköztár segítségével, nemrég kidolgozott akciótervük fókuszában az a kérdés állt, hogyan lehetne Árpádhalom, egy 500 lelkes tiszántúli falu elszigeteltségén fenntartható módon enyhíteni? A helyi lakosok visszatérő igénye, hogy javítsák az utak minőségét, mert nehezen elérhető a település. Kérdés azonban, hogy ha megépül a jobb és biztonságosabb út, vajon többet fognak-e a lakosok falujuktól távol tartózkodni? A munka során elemezték a közlekedésfejlesztés alternatíváit, a lakossági bevonás lépéseit tervezték meg. Emellett a helyi ökoturizmus fejlesztésének és a minőségi nyelvoktatás biztosításának feladatait is felsorolja az akcióterv.

A „ZÖLDítő” World Café-t Nagymágocson tartották, 2018. június 21-én. A rendezvényen helyi fiatalok vettek részt. Az eszmecsere során kiderült, hogy az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaiban megfogalmazottak túl általánosak, nem tudják magukra nézve értelmezni. Amikor viszont konkrét példákat hallottak a fiatalok, rögtön érthetővé váltak a célok. A műhelymunka gyakorlati eredményeként feladat-tervet állítottak össze, mellyel a Pusztai Ötös ötödik születésnapját hulladékmentessé teszik.

A RUSDELA projekt eredményeit bemutató zárókonferencia megmutatta, hogy a létrehozott eszköztár és a megvalósult képzések a későbbiekben a gyakorlatban is hasznosíthatók lehetnek. Ehhez azonban a helyi szereplők elköteleződése és tettvégya nélkülözhetetlen. Az eszköztár elméleti és gyakorlati ismeretekkel tudja őket segíteni, a projektgazda szakértői pedig a gyakorlatban is tudják segíteni a helyi tervezési folyamatokat. Az elkészült anyagok, illetve a konferencia előadásai az alább felsorolt címeken elérhetők. A Pillangó Fejlesztések szívesen áll önkormányzatok, lakossági csoportok, közösségek rendelkezésére, ha helyi szintű fenntarthatósági programok kidolgozásához, megvalósításához szeretnének segítséget, mentorálást, képzést. Kapcsolat: info@bffd.hu

Források

Háttéranyag és beszámoló

- [1] A RUSDELA eszköztár ismertetője. A *Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata* című szakmai rendezvény kapcsolódó anyaga (2018. június 28., Budapest, Magnet Ház). Pillangó Fejlesztések, 2018 <http://www.bffd.hu/rusdela-projekt90/rusdela-eszkozta>
Letöltve: 2018.10.21.
- [2] Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata szakmai konferencia. [Honlap cikk] Pillangó Komplex Térségi Fejlesztések, 2018 <http://www.bffd.hu/rusdela-projekt90/zarokonferencia>
Letöltve: 2018.10.21.

Kézikönyv

- [3] RUSDELA Fenntartható vidékfejlesztés a helyi kulcsszereplők és döntéshozók számára. Képzési eszköztár. Pillangó Komplex Térségi Fejlesztések – Pro Cserehát Egyesület (Magyarország), Materahub (Olaszország), Manra (Spanyolország), SPI (Portugália), Resilience Earth (Spanyolország), Maich (Görögország), 2018. http://bffd.hu/butterfly_open/file_open.php?number=eyxxka20w8 Letöltve: 2018.10.21.

Előadások (elhangzásuk sorrendjében)

- [4] Kassai Melinda: A Rusdela eszköztár bemutatása. A vidék, fenntarthatóság, fenntartható fejlesztési célok kapcsolata. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház

- [5] Dr. Réthelyi Miklós: Egész életen át tartó tanulás. Hogyan tanuljunk és miért? Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház
- [6] Mester Attila: A RUSDELA képzési eszköztár módszertani bemutatása. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház
- [7] Balogh Judit: A balatonszárszói turizmus bioélelmiszerrel való ellátásának stratégiai megbeszélése. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház
- [8] Mikó Marietta: Fókuszban a fenntarthatóság környezeti nevelés megjelenése az általános iskolában. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház
- [9] dr. Majoros Tímea: Élménypedagógiai szakmai konferencia fenntartható módon. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház
- [10] Bárdosné Kocsis Éva: Vonzó Dél-Mátra – Dél-Mátra a mi térségünk. Workshop. Előadás a

Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház

- [11] Magyar Zita: Egyéni akciónap. Öt év – öt falu Pusztá Ötös születésnap. „ZÖLDÍTŐ” World Café – Nagymágocs, 2018. június 21.
- [12] Nagy Boglárka – Magyar Zita: Öt év Öt falu. Egy fenntartható együtt-működés. Előadás a Vidék, fenntarthatóság, vidékfejlesztés kapcsolata című szakmai rendezvényen. 2018. június 28., Budapest, Magnet Ház

Az [5]–[12] előadások forrása:

<http://www.bffd.hu/rusdela-projekt90/zarokonferencia> Letöltve: 2018.10.21.

A RUSDELA projekt honlapja:

<https://www.rusdelaproject.eu/hu/projekt/>

Egyéb forrás

- [13] Majzik Lászlóné: Oktatás – rejtett kincs – Delors-jelentés a XXI. századi oktatásról. Új Pedagógiai Szemle, 1997 november.
<http://ofi.hu/tudastar/oktatas-rejtett-kincs>
Letöltve: 2018.10.21.

Fotók: Pillangó Fejlesztések

A nyomornegyedekben rejlő lehetőségek

Czirják Ráhel

A nyomornegyedekben uralkodó életkörülmények láttán, hallatán valószínűleg kevesekben vetődik fel a gondolat, hogy ilyen helyen bármi jó is történhet, ám ez a cikk arra vállá lkozik, hogy röviden feltárja a nyomornegyedekben rejlő potenciált, és megvilágítsa „jó oldalukat”.

A nyomornegyedek sok esetben informális vagy földfoglaló telepek – squatterek –, melyek a városba költöző, leginkább szegények által, magán- vagy állami tulajdonban álló földterületeken létesített, minden komfortot nélkülöző hajlékokból álló telepek. (Haggett, P. 2006) Informális jellegük többnyire a földtulajdoni birtokviszonyokból adódik, vagyis a földfoglalók olyan helyet vesznek birtokba, ami jogilag nem az övék. Ez feszültséget generál a telep lakói és az állam vagy a magántulajdonos között.

Afrikában az 1970-es években erre a helyzetre adott leggyakoribb válasz a squatterek üldözése volt: gyakoriak voltak az erőszakos kitelepítések és a rögtönzött hajlékok ledózerolása. (Pamoja Trust 2006)

Ám ezek az akciók általában sikertelenek voltak, ugyanis a telepek a dózerolást követően a legtöbb esetben újra létesültek, csak esetleg egy kicsit arébb. Napjaink felé közelítve ez a megoldás egyre ritkábban került alkalmazásra, melynek több oka is lehet.

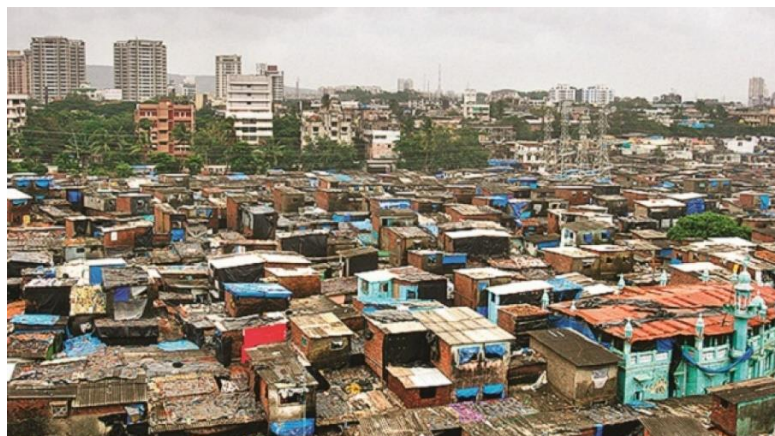
A megváltozott magatartást a hatóságok részéről értelmezhetjük a módszer kudarcának elismeréseként. Ugyanakkor az érintettek – főleg a '90-es évektől – egyre erőteljesebben fejezték ki nemtetszésüket és tiltakoztak a nyomornegyedeket ért igazságtalanságok ellen.

Kenyában például 1996-ra megalakult a szegényeket egyesítő, Muungano wa Wanavijivi mozgalom, mely agresszív és hatékony érdekképviseletet képezett a legszegényebbek számára. (Pamoja Trust 2006) Fontos tényező volt továbbá a fokozódó nemzetközi nyomás – pl. az ENSZ részéről –, mely elítélte ezt a fajta „problémakezelést” és hatékony megoldás kidolgozását szorgalmazta. (Pamoja Trust 2006)

Negyedik tényezőként említhetők a nyomornegyedekkel kapcsolatos, egyre kiterjedtebb kutatások, melyek feltárták e telepek funkcióit, melyeket Peter Haggett a következő pontokban összegez:

1. a városba érkező bevándorlók fogadóhelyei,

2. a legszegényebb rétegeknek nyújt lakóhelyet,
3. sok munkalehetőséget kínál,
4. társadalmi és közösségi köteléknél fogva védelmet nyújtanak az egyén számára a munkanélküliség és más személyes problémák időszakában,
5. serkentik az önerőre támaszkodást a lakások felújítása terén,
6. a városi munkahelyek közelében elérhető ott-hont nyújtanak a szegényeknek. (Haggett, P. 2006, 259. o.)

A mumbai Dharavi nyomornegyed egy részlete

Fotó: DNA: Prakash Parsekar

Elmondható tehát, hogy az állami szolgáltatások gazdasági és politikai korlátai következtében a nyomornegyedek látják el az állam feladatát: megfelelő számú lakóhely és ehhez kapcsolódó infrastruktúra, szociális szolgáltatások biztosítása. Döntően e felismerésnek köszönhető, hogy az ezredforduló után nagyjából megszűnt – vagy legalább is jelentős mértékben visszaesett – a nyomornegyedek üldözése.

A nyomornegyedekben a tulajdonjog hiánya mellett a lakáskörülményekkel kapcsolatos másik nagy probléma az infrastruktúra hiánya, melynek káros egészségügyi hatásait szemléletesen jellemzi a

következő néhány adat: a 21. század elején évente legalább egymillió gyermek és csecsemő halt meg olyan betegségekben, amelyek közvetlenül a víz- és higiéniai ellátottság rossz minőségével függnek össze (UN-HABITAT 2003), valamint minden tizedik gyermek meghalt az 5. születésnapja előtt a szegény országok városaiban. (Satterthwaite, 2004)

Kiberában – Kenya fővárosának legnagyobb nyomornegyedében – egészségügyi szervezetek felmérései szerint a lakók felénél diagnosztizálható kolera, malária, tífusz, vagy súlyos vírusos megbetegedés. A gyermekek 40%-a pedig nem éli meg az 5 éves kort. (Solymári D. 2012)

A fejlődő világ nyomornegyedei napjainkban tehát hasonló nehézségekkel küszködnek, mint a modern urbanizáció hajnalán a viktoriánus London: tífusz, kolera, tuberkulózis. Ezekon kívül a helyzetet még súlyosabbá teszik az úgynevezett „modern” betegségek: az asztma, szívbetegség, rák stb., így ezek az emberek a betegségek „kettős terhét” kénytelenek viselni. (Stephens-Stair, 2007)

A fejlett világ városainak esetében a 19. századi közegészségügyi problémák megoldására jelentős méretű modern infrastruktúra épült ki (például London szennyvízelvezető-rendszerének építését az 1850-es évek kolerajárványa után kezdeményezték. (O’Meara, M. 1999) Bár a fejlett világ nagyvárosai műszaki szempontból a lakosság igényeit kielégítik, a velük kapcsolatos legnagyobb probléma az, hogy „nem felelnek meg a jelenkor igényeinek, mivel elmentéses a fenntartható fejlődéssel.” (O’Meara, M. 1999, 147. o.)

Napjainkban ugyanis nemcsak a fejlődő világ nagyvárosaiban tapasztalható embertelen életkörülmények jelentenek gondot, de fenyeget a döntően a fejlett világban zajló, erőforrások tarthatatlannul pazarló felhasználása is. Például ahhoz, hogy a londoniak élelmiszer- és faigényét kielégítsék, a város területének 58-szorosát kell hasznosítania. Ám ha a világ népességének szükségleteit a londoniak szintjén elégítenénk ki, legalább még 3 Földre lenne szükségünk. (O’Meara, M. 1999)

Bár a várostervezők múltban alkalmazott számos megoldása sokat javíthat a mai városok egészségügyi helyzetén, ma már a városi rendszereknek és struktúráknak környezetileg fenntarthatóknak kell lenniük. (Stephens, C. Stair, P. 2007) Így a még hiányos infrastruktúrával rendelkező városok, bármennyire is megdöbbentő állítás, a jövő szempontjából előnyösebb helyzetben vannak, mint fejlett társaik. Ugyanis esélyük van arra, hogy „átugorják az elavult és költséges rendszereket, amelyek az ipari

forradalom során létesültek” és környezeti szempontból fenntartható megoldásokat széles körben valósítsanak meg, pl. víztakarékos WC-k, passzív napenergia-hasznosítás, biomasszával való fűtés stb. (Perlman, J. E. O’Meara Sheehan, M. 2007)

Ennek az elképzelésnek a megvalósulására láthatunk példát a dél-afrikai Kimberlyben, ahol egy magánvállalkozó a helyi szegényekkel arra szövetkezett, hogy a nyomornegyed helyén egy 200 család részére alkalmas „napfalut” hozzanak létre. Az ottanonok energiaszükségletét napenergiából fedezik: ugyanis a telkeket hatosával összekapcsolt napkemencék látják el energiával. A területen a hulladék újrahasznosítása is többnyire megoldott, ugyanis a helyben komposztált háztartási szerves hulladékkal a kerteket trágyázzák. Az öntözés szűrt szennyvízzel történik, így a lakóknak lehetősége van élelmiszer termelésére saját szükségleteik kielégítése érdekében. Az érintett otthonok építési költsége pedig nem haladja meg az állam által az első otthonot vásárlóknak juttatott kedvezmény összegét. (O’Meara, M. 1999)

Napelemek egy afrikai nyomornegyedben

Forrás: Francioso, Silvia, CommUnity by InnoEnergy

Egy másik példa a kenyai Kitale városában található Kipsongo nyomornegyed, ahol a brit Nemzetközi Fejlesztési Minisztérium által kezdeményezett, 2001 és 2004 között megvalósuló közösségi tervezés keretében a helyiek elkészítették a Kipsongo Szomszédsági Tervet, melyben legsúlyosabb problémának a tiszta ivóvíz hiányát azonosították. (Majale, M. 2009) Megoldás gyanánt pedig – a közösségi tervezésben résztvevő többi szereplővel kooperálva – a helyiek 5 szanitációs blokkot építettek, amikben egyenként 2 WC és 2 fürdőszoba kapott helyet. A kivitelezés során az önkormányzat eltekintett a hatályos építési szabályoktól, így a vezetékes ivóvíz és a vízöblítéses mellékhelység helyett, a helyi

igényekhez sokkal jobban igazodó, lényegesen olcsóbb technológiák kerülhettek megvalósításra, nevezetesen szellőző latrina (ventilated improved pit latrine) és védett forrásvíz, ami tiszta vizet biztosít a fürdéshez, mosáshoz. (Majale, M. 2009) Magukat az épületeket pedig stabilizált földtéglából készítették, amiket a helyi fiatalok állítottak elő, akiket megtanítottak az eljárásra, s a szükséges sajtoló berendezéssel is felszerelték őket annak érdekében, hogy saját vállalkozást tudjanak indítani (Majale, 2008)

Ebből a példából is kitűnik, hogy a nyomornegyedek legnagyobb potenciálja magukban az ott élő emberekben rejlik. Nagyon fontos ugyanis, hogy a slumlakókat ne tehetetlen embertömeggként lássuk, hanem a társadalom dinamizmusának, az emberi elme rugalmasságának legfőbb képviselőiként. (UNHABITAT 2007) Ahhoz ugyanis, hogy a nyomorúságos, kilátástalan körülmények között is meg tudjanak élni, leleményes megoldásokra van szükségük. Így a nyomornegyedlakók jelentős része valamilyen formában mikro-vállalkozó. (Riczy J. 2009) Ilyen módon saját maguknak teremtenek munkalehetőséget.

Erről számolt be a Kiberában önkénteskedő Willbrandt Nikoletta is. A vele készített interjú során kiderült, hogy a nyomornegyedben élénk gazdaságot működtetnek a helyiek, sokszínű kis üzleteik által: „[...] bútorokat csinálnak bent, és azért, mert van rá igény. Van egy nagy piac a telep közepén, ahol általában zöldséget, gyümölcsöt árulnak. De nagyon nagy a használtruha biznisz is. Vannak varrodák, éttermek, fodrászatok, és zeneboltok is, ahol hamisított cd-ket, dvd-k-et lehet kapni. Meg mobiltelefon boltok is.” (Willbrandt, N. 2015)

Ám a vállalkozás indításához szinte elengedhetetlen a megtakarítás és a hitel. (Perlman, J. E., O’Meara Sheehan, M. 2007) De az emberek csak akkor juthatnak banki kölcsönhöz, ha egyrészt igazolni tudják fizetőképességüket (O’Meara Sheehan, M. 2003), másrészt bejelentett lakhellyel rendelkeznek. Előbbi probléma kiküszöbölésére számos alulról jövő kezdeményezést jött létre világszerte, amik sikerrel jártak.

Ételárusító üzlet Kiberában

Forrás: Just One blog

Egyik ilyen példa az 1996-ban alakult Nemzetközi Slum- és Viskólakó Szövetség (Slum/Shack Dwellers International (SDI), mely módszereinek sarokköve a csoportos takarékoság. A gyakorlatban ez úgy néz ki, hogy a közösségek takarékosági csoportokat hoznak létre, amik a megtakarított pénzből forgóalapot képeznek. Ez a tőke lehetőséget nyújt az emberek életkörülményeinek javítására, a szegénységből kifelé vezető úton való elindulásra, ugyanis hozzájárul pl. kisvállalkozások elindításához, házépítéshez, tandíj finanszírozásához stb. (Internet: SDI)

Az elmúlt 20 évben számos ilyen, a városi szegények csoportjait tömörítő szövetség alakult, melynek tagjai között szoros együttműködés van: a csoportok tanulnak egymástól, támogatják egymást. (Perlman, J. E.-O’Meara Sheehan, M. 2007)

Összességében tehát elmondható, hogy a nyomornegyedek nem pusztán a mélyszegénység, emberi tragédiák, maga a nyomor gyűjtőterületei, hanem az állam gazdasági és politikai kudarcára adott válaszok, melyek fontos funkciókkal rendelkeznek a lakosság szempontjából. Megállapítható továbbá, hogy éppen a lemaradásukból, elmaradottságukból fakadnak előnyök is, melyek kiaknázása a világunk jövője szempontjából is lényegesek: nevezetesen a környezeti szempontból fenntartható infrastruktúra létesítésének esélye. Mindennek a potenciálnak a kulcsa, motorja maguk az ott élő emberek, a bennük rejlő kreativitással. A kormányok kudarcát mutatja, hogy ezt az energiát nem tudják hasznosítani. (O’Meara Sheehan, M. 2003)

rachelczirjak@gmail.com

Irodalomjegyzék

- DNA: Prakash Parsekar (fotó) <https://www.dnaindia.com/mumbai/report-slums-should-be-allowed-height-of-20-feet-must-be-regularised-bmc-opposition-leader-pravin-chheda-2235506> (Letöltés dátuma: 2018.11.15.)
- Francioso, Silvia, CommUnity by InnoEnergy (fotó) https://www.facebook.com/CommUnityInnoEnergy/photos/ms.c.eJxFUccNA0AI2yi-imbL~;YtFBIF8LVziaoqhSCKmqH25ArDLE0vl-HEDxDQMZ74QUttsIPYMTTkLCIOJqiM-kBW6bswzQUSTyOiVo-NaQ8X2wr0pvi5C3sFqc3CNra6thD2AEZ-vDjqWQtwU43OpvmC6coIWJV~ Kcmv4AT-FJcW01uoucLee47KYc3UWAt-dVOarUUOXwaEL~ LCebXFr260~ 1R3G~ Ic~ EGHLoaNhPmUX-hcZl~ Sb9PaN2Spju2WY0NfQK5L50D~ u~;QrU~_6VOqI40ewJmfOLQfyBtQ~-~-.bps.a.1779789175391847/1779790982058333/?type=3&theater (Letöltés dátuma: 2018.11.15.)
- Haggett, Peter (2006): Geográfia – Globális szintézis. Typotex, Budapest, 842 o.
- Just One blog: Bryan's View: Corporate Kibera. 2015.06.02., <https://www.iamjustice.ca/blogs/news/30408385-bryans-view-corporate-kibera> (Letöltés dátuma: 2018.11.15.)
- Majale, Michael (2008): Employment creation through participatory urban planning and slum upgrading: The case of Kitale, Kenya. In: Habitat International, 32. 270-282. o.
- Majale, Michael (2009): Developing Participatory Planning Practices in Kitale, Kenya. Planning Sustainable Cities: Global Report on Human Settlements 2009, UN-HABITAT, 16. o. <https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2010/07/GRHS2009CaseStudyChapter04Kitale.pdf> (Letöltés dátuma: 2018.11.15.)
- O'Meara Sheehan, Molly (2003): Szétdarabolt városok egyesítése. In: A világ helyzete 2003 - A Wordwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról (Worldwatch Institute), Föld Napja Alapítvány, Budapest, 174-202. o.
- O'Meara, Molly (1999): Egy új nagyvárosi vízió. In: A világ helyzete 1999 - A Wordwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról (Worldwatch Institute), Föld Napja Alapítvány, Budapest, 146-165. o.
- Pamoja Trust (2006): An inventory of Slums in Nairobi. Pamoja Trust, 51 o.
- Perlman, Janice E.-O'Meara Sheehan, Molly (2007): Küzdelem a városi szegénység és a környezeti igazságtalanság ellen. In: A világ helyzete 2007 – Városaink jövője - A Wordwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról (Worldwatch Institute), Föld Napja Alapítvány, Budapest, 228-250. o.
- Ricz Judit (2009): Nyomornegyedek, szegénység, bűnözés – van-e kiút? Fala Város Régió, 2009. 2. 26-33. o.
- Satterthwaite, David (2004): The Under-estimation of Urban Poverty in Low and Middle-Income Nations. In: Poverty Reduction in Urban Areas, International Institute on Environment and Development, London, 1-75. o.
- SDI: Patel, Sheela; Burra, Sunda; D'Cruz, Celine (2001): Slum/Shack Dwellers International (SDI) - foundations to treetops. Environment and Urbanization, 45-59. o. <http://eau.sagepub.com/content/13/2/45> (2018.11.15.)
- Solymári Dániel (2012): A nyomor ezer arca – Elfeledett milliók. In: Új Ember, <http://ujember.hu/a-nyomor-ezer-arca/> (Letöltés dátuma: 2018.11.15.)
- Stephens, Carolyn-Stair, Peter (2007): A városi közegészségügy új útja. In: A világ helyzete 2007 – Városaink jövője - A Wordwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról (Worldwatch Institute), Föld Napja Alapítvány, Budapest, 181-197. o.
- UN-HABITAT (2003): Water and Sanitation in the World's Cities: Local Action for Global Goals, Earthscan Publication Ltd, London, 273 o.
- UN-HABITAT (2007): Financing for the urban poor. Habitat Debate, 13. 1. 1-24. o.
- Willbrandt Nikolett (2015): a szerzőnek Willbrandt Nikolettával, a Magyar Önkéntesküldő Alapítvány egykori önkéntesével készített interjúja

Suba a subához, guba a gubához?

Az áthidaló társadalmi tőke, avagy a közösségfejlesztés új programja

Peták Péter

Elhangzott 2018. november 9-én Kunbányában, a Közösség konferencián

Az áthidaló társadalmi tőke fogalmát állítottuk középpontba, de messze nem csak a fogalomról szeretnék beszélni; ezt egy sokkal jobb metaforának tartom, mint amennyire szerencsés műszónak. De előtte még elkalandoznék a közösségfejlesztés aktuális trendjei felé...

A Közösségfejlesztők Egyesülete saját munkáiban a legnagyobb sikereit a terepen akkor érte el, és olyan módszertan szerint folytatta le, amikor is a település integrációja volt valahol a cél, a módszertan pedig az, hogy közös alapon, mindenkit bevonva, a szektorok közötti együttműködés révén és a település teljes lakosságára tekintettel egy jövőképet és egy cselekvési tervet állítson össze a csapat, mely a településen aktivizálódott lakosságból és külső közösségfejlesztőkből állt. Ezt fogadja el végül a település teljes lakossága azzal, hogy a későbbiekben az önkormányzat ezt hajtsa is végre. Ez volt tulajdonképpen az a vízió, amellyel embereket szólítottunk meg. Attól függetlenül, hogy ez a cselekvési terv létrejött-e, vagy hogy ebből megvalósult-e valami, ez a vízió és ez a megszólítás a 90-es években rendkívül alkalmas volt arra, kipróbáltan és bizonyítottan, hogy valódi, tartós együttműködések és közösségi aktivitásokat teremtsen a települési közösségekben.

Abból indultunk ki a választmányban és kicsit tágabb körben is beszélgetve, hogy ehhez a mai helyzet már nem felel meg. Ma egy értelmes, tájékozott helyi szereplő egy ilyen dolog mellé nem állítható, nem fog hinni benne, és sajnos már mi sem feltétlenül... Ez a megszólítás, ez a vízió ma már nem alkalmas arra, hogy közösségi aktivitásokat generáljon, mert egyszerűen minden megváltozott körülöttünk. Ilika¹ mondta mindig, akárhányszor beszéltünk az elmúlt években, hogy Péter, értsd meg, itt nincs demokrácia. Bizonyos dolgokat, amiket kitaláltunk,

alapvetően a demokrácia kiterjedése, fejlődése, az ebben az irányba való hit tartotta meg. És ha már 1968 évfordulója van², azok a bizonyos részvételi elemek a választáson, a képviselőtúli részvételi elemek a demokratikus döntéshozatalban, nos ezeknek az eszközöknek a kiteljesítésén dolgozunk a kilencvenes évektől. Hitünk abban, hogy ezek megtanulhatók, begyakorolhatók, a különböző szektorok szereplői belátják ennek hasznosságát, és létrejönnek azok a magatartásminták, amelyek ebbe az irányba hatnak.

Mi abban kerestünk fogást, hogy van egy széles, elkötelezett szakember-hálózatunk, ami maga a Közösségfejlesztők Egyesülete, emellett vannak bevált módszereink, bevált tapasztalataink, vannak alapértékeink. Mindezek, szerintünk, a mai helyzetben is hasznosak és szükségesek, de hol találunk olyan pontot, ami a jelen helyzetben a megszólításainkat hitelessé teszi, amikre az emberek rámozdulnak, és ugyanúgy elérjük azt, ami a valódi eredmény volt a 90-es években, hogy igazi, tartós közösségi aktivitásokat tudunk generálni.

Abból indultunk ki, hogy gyakorlatilag egy szét-töredezett társadalomban élünk, ez műszóval a „dezintegrált” társadalom. A legtöbb esetben a szociális helyzet szerinti megosztottságra asszociál az ember, de számtalan más területen is szét-töredezett a társadalom: értékek szerint, hitek szerint, politikai meggyőződés szerint. Itt kanyarodtunk rá a *társadalmi tőke* fogalmára, azért, mert amikor annak idején Ilika vezetésével ezt megismertük és megrágtuk a magyar közösségfejlesztés szempontjából, akkor sok reveláció-szerű tartalmat találtunk

¹ Vercseg Ilona, ma a Közösségfejlesztők Egyesülete tiszteletbeli elnöke

² utalás Giczey Péter előadására, uitt

benne. Hogy ugye a társadalmi tőke az emberek közötti bizalom, kölcsönösség, együttműködés, kapcsolatok, hálózatok, egyáltalán az állampolgári részvétel szintje, és mindezek azok a dolgok, amelyek nekünk is fontosak, és amikért mi is dolgozunk. Ezért ebben a fogalomban, a 2000-es évek elején, egyfajta magyarázatát találtuk munkánk értelmének. Mi is ezekért dolgozunk: legyen együttműködés, legyenek új kapcsolatok, bizalom, legyen kölcsönösség, növekedjék az állampolgári aktivitás szintje és új szereplőket kapcsoljunk össze egymással – amit sokszor nem is értünk, hogy miért nem tesz meg más, mert annyira nyilvánvalóan eredményes dolog.

Ha ezeket nézzük, akkor azzal is szembesülnünk kell, hogy a társadalmi tőke szempontjából hogyan írható le ez a bizonyos széttöredezethez a társadalomnak, ez a bizonyos dezintegráció. Az egész társadalmi tőke fogalom és irodalom egy csúszkáló, képlekeny történet, de ezen belül még vitatottabbak a társadalmi tőke hálózati típusok, ezért most nem a tudományosság igényével, hanem a metaforikus ereje miatt hozok be belőlük kettőt.

³ Id. még a Parola 2004/3., tematikus számában megjelent cikket! A szerk.

Az egyik tehát az, amikor arról van szó, hogy a társadalmi tőke-hálózat³ egy bizonyos fajtája lehet negatív is, s nem csak az anómia vagy a normák hiánya, hanem például a bezárkózás miatt. Az összekötő (*bonding*) társadalmi tőke – mert arról beszélek –, tulajdonképpen kicsit atavisztikus, elzárt helyzetet eredményez, ahol a legerősebb a közösségnek a vér szerinti értelmezése, ahol nagyon erősek a családi, rokoni kapcsolatok, és egy szűk körbe zárközött közösséget jelent. A fizikailag is szegregálódott települések a legkézenfekvőbb példák erre, ahol nem igazán léteznek külső kapcsolatok, és az ember állapotát az írja le, hogy kevesebb kapcsolata van, mint mondjuk nekem. De az ott élő emberek között sokkal erősebb kapcsolatok vannak, mint az én szomszédságomban. Elég, ha csak a vidéki közlekedési helyzetet nézzük: akinek mondjuk nincsen autója, az gyakorlatilag bezárul a lakóhelyére és számára még a térségi központba egy turkálóbá eljutni is probléma. Ezek persze csak a fizikai jelei a dolognak. Tehát az összekötő társadalmi tőke ezt a fajta erős és befelé forduló közösséget írja le, ami nem azt jelenti, hogy nincsenek konfliktusok meg problémák, de az ismerős helyzet és a külvilág viszonylagos ismeretlensége miatt mégis ez ad biztonságot.

Ehhez képest az *áthidaló (bridging) társadalmi tőke* arról szól, hogy hogyan lehet kapcsolatokat, együttműködéseket, egyáltalán hozzáférést teremteni a valamennyire különböző vagy elzárt társadalmi csoportokhoz. Ez az elzártág messze nem csak szociális ügyeket jelent, hanem mindenfajta egyéb meggyőződést. Most nem mennék bele abba, hogy van még egy társadalmi tőke típus⁴, amin lehet vitatkozni, hogy az áthidalóhoz tartozik, vagy nem – maradjunk csak az „áthidalás” metaforájánál. Ugyanis az van, hogy nem csak széttöredezett a társadalom, ami nyilván nem néhány év terméke, hanem erre még rátevődött egy csomó egyéb, ezt erősítő dolog. Ilyen például az, amit információs buboréknak neveznek; tehát nem is kell még közösségre sem gondolni, de az ember a bezárja magát azzal, hogy a vele egyetértőkkel ápolja a kapcsolatokat, az ezen a körön belül elérhető információkat tartja hitelesnek: „suba a subához, guba a gubához”. És egyáltalán, az elég rossz politikai és társadalmi közhangulat, meg a mindenféle, generált félelmek miatt sokkal befelé fordulóbbá válik az összes közösség. És itt nem csak a példának hozott összekötő társadalmi tőke című, bezárkózó közösséget kell érteni –

⁴ az összekapcsoló (*linking*) társadalmi tőke

mindenki közössége ebbe az irányba tart. Ami nem azt jelenti, hogy ne tartozna a modern ember meg a városi ember többféle kapcsolati rendszerhez és többféle közösséghez, de azt, hogy ma kevésbé bátor nyitni, azt mindenesetre jelenti.

Azt gondolom, hogy ez nem miránk, közösségekkel foglalkozókra jellemző, mert nekünk az alapbeállítottságunkból és a tevékenységünkünkől fakadóan rálátásunk van teljesen eltérő társadalmi csoportokat ismerni és ápolni velük kapcsolatot. De hozzá kell tenni, hogy ez a széttöredezettség nagyon sokrétű, és úgy szokták leírni, hogy „kisebbségekből álló társadalom”. Erre tudott Trump is kampányt építeni: az amerikai fehér munkásosztály elnyomva érzi magát az Egyesült Államokban, tehát hogy a korábbi politikai vélekedések szerint dominánsnak tekinthető amerikai polgár kisebbségnek és elnyomottnak érzi magát. Ugyanezzel a történettel szembesülünk Magyarországon, hogy mindenki valahová tartozik, de amúgy bizonytalan a világ és ezért Magyarország jobban és nagyobb biztonságban érzi magát a saját köreiben. Egyelőre ez sok kisebb-nagyobb társadalmi csoportot jelent, de mindez annak a veszélyével jár, hogy szegregált részei épülnek fel a társadalomnak, ahol az ott élők majd saját intézményrendszerrel rendelkeznek, saját iskolákkal, boltokkal, a társadalom rigiden szétváló részeiként. Érzékelhető ez abból is, hogy például a társadalmi mobilitás már lecsökkent, nem támogatja az oktatási rendszer és más rendszerek sem, hogy ki lehessen törni vagy státuszt lehessen váltani egy generáció alatt. A politikai hatalom a saját politikai céljai érdekében erősen kihasználja ezt a helyzetet, és minderre a távolságra, ami létrejött a társadalmi csoportok között, még rátesz indulatokat: félelmet, irigységet gerjeszt, s ezáltal aktivizálja az emberi természet legalantasabb viselkedési potenciálját. Mindez mindaddig tartható fenn, ameddig sokan hajlamosak a befelé fordulásra, így náluk jobban célba ér az a propaganda, ami a számukra ismeretlen társadalmi csoportokat célozza – amelyekkel semmilyen kapcsolatuk nincsen, semmilyen valós, saját élményű információjuk –, és sokkal könnyebben elhiszik, hogy azok veszélyeztetik az ő saját pozícióját, hogy ellenségek, akik ellen fel kell lépni, hogy el kell zárkózni, és hogyha én a másik társadalmi csoport vagy a másik politikai oldal tagjával kommunikálok, akkor a saját identitásomat erősítem meg azzal, hogy nem vagyok nyitott, nem a kommunikációra törekszem, hanem csak bemondom azokat a csúnyákat, amit a másiról gondolok. Mindezek egyre rosszabb közérzetet teremtenek, és egyre erősítik a befelé fordulást.

“ Széteső társadalom.
Tetszhalott közösségek.
Széthulló családok.
Létebizonytalanság.
Egyre nyíló társadalmi olló.
A diagnózist tudjuk, de
mit tehetünk a gyógyulásért?
S lehetséges –e
gyógyulás? ”

Ez tehát az alaphelyzet, amihez hozzájárul az, hogy amit eredetileg elképzeltünk, hogy a közösségfejlesztés a település egészével és a települési közösséggel foglalkozik, az helyi szinten is ellehetetlenült, több okból is. Egyrészt helyi szinten is megvannak ezek a törésvonalak, és erősödnek. Másrészt most már nem bízhatunk abban, hogy ismerünk még jófej polgármestereket, akik elhiszik, amit mondunk, és ők is ilyesmit akarnak, mert egyszerűen a rendszer lényegéből fakadóan senki nem hiszi el, hogy alulról jövő dolgokat legalább a helyi politikában sikerrel lehet érvényesíteni. Egyszerűen a jófej polgármester is abban a helyzetben van, hogy maga az önkormányzás mint kompetencia és lehetőség végletesen leszűkült. Az önkormányzat gyakorlatilag nem autonóm a jelenlegi helyzetben – a hatalmi hierarchiában fölfelé kell igazodnia.

Mindezek együtt tehát szerintem azt jelentik, hogy nagyjából ellehetetlenült az a dolog, amire a közösségi felmérés meg az egész folyamat fölfűződött, hogy a megoldás az legyen, hogy úgy integráljuk a közösséget, hogy az egy közös identitással, egy közös jövőképpel, egy közös akarattal, egy közös cselekvés mentén autonóm módon tevékeny lesz és a saját kezébe veszi a sorsát. Viszont sokkal intenzívebbnek látom annak az igényét – és egy csomó mintáját látom, és a mi tevékenységünk rengeteg példája is igazolja –, hogy viszont az, ha eltérő társadalmi csoportok között nem csak kapcsolat,

ismeretség jön létre, hanem valamifajta együttműködés, az gyógyítja a társadalmat, új impulzusokat hoz és ideális esetben nem csak egyik oldalról, hanem mindkét oldalról valamilyen mikroközösségi aktivitást fejleszt. Sok ilyen példát látok, kvázi új típusú civil kezdeményezéseket, nem is feltétlenül formális civil szervezeteket, de klasszikus értelemben autonóm, civil társadalmi kezdeményezéseket. Amikor valakik valamit elkezdnek, a saját hozzájárulásukat beleteszik, megismernek másokat, másik csoporttal kezdenek valamit, ehhez megteremtik az erőforrásokat, valamennyire szervezetté alakulnak attól függetlenül, hogy jogi személyiséggel rendelkeznek-e, valamennyire kialakítanak egy kört maguk körül és fenntartható, bővülő tevékenységet végeznek – én ilyeneket látok.

A legegyszerűbb példák azok, amiket mindig is csináltunk: már a kezdetektől is kötöttünk össze különböző társadalmi csoportokat. Most legutóbb például az Egyesület Norvég programjában volt reveláció, amikor a borsodiak és a békésiek találkoztak, hogy abból mennyi új dolog született, pedig csak egy sima tanulmányút volt minden további egyéb fejlesztés vagy kísérés nélkül, és mégis, ezekről ismét meggyőződhattunk. Mindez azt mutatja, hogy tulajdonképpen ez egy viszonylag könnyű dolog, tehát működhet az áthidaló kapcsolatok létesítése, és fejlesztése, erősítése adhat egy új keretet mindannak, amit közösségfejlesztésnek tartunk, mindazokkal az értékekkel, alapelvekkel, amelyeket képviselünk, és jószerevel azokkal a módszerekkel, amiket eddig alkalmaztunk. Ugyanakkor ez egy csomó kihívást is jelent, mert alapvetően ugye idegenségről beszélünk. Amikor áthidaló kapcsolat jön létre, akkor valamilyen idegenségről beszélünk, ahol valószínűleg van szerepe egy szakmai segítségnek, hogy az ember ne a saját normái felől induljon ki és annak értelmezési keretében, vagy azt a másokra kényszerítve próbálja a kapcsolatot megtalálni, vagy hogy ne hierarchikus legyen ez a kapcsolat.

Azt gondolom, hogy érdemes lenne komolyan gondolkodni azon, hogy a közeljövőben erre fordítsunk nagy erőforrásokat, ebben legyünk egyre jobbak, és abban érzünk el hatást, hogy összekapcsolunk egymástól elkülönült társadalmi csoportokat, valamilyen fenntartható együttműködések generálunk közöttük, és ezeket széles körben terjesztjük. Kvázi mintává tesszük, hogy tényleg autonóm, helyi aktivitásként is működő és a mindenféle demokratikus és civil szervezeti intézményektől – ezektől a most átalakuló kulisszáktól – független, folyamatosan fenntartható kisebb-nagyobb közösségi aktivitásokat generálunk. Hozzáteszem, hogy a választmány és a stáb már a nyáron ebbe az irányba kezdett el gondolkodni az új programok tervezésekor is.

petakpeter@gmail.com

Választmányi beszámoló 2016-2018

Választmányunk hatodik éve vezeti az egyesületet. Sok és jelentős változás időszaka volt ez. Jelentősen megváltozott a szakmai, társadalmi és a gazdasági környezet is körülöttünk. Elszakadtunk a gyökereket jelentő Nemzeti Művelődési Intézettől szakmailag, fizikailag. Önálló gazdálkodási szervezetté kellett válnunk, amelyik nem függ, de nem is támaszkodik állami intézményre. Ennek gazdasági jelentőségén túl persze sokkal túlmutatóbb szakmai, szokásbéli kérdések merültek fel. Társadalmi krízisek új törésvonalakat rajzoltak, melyek mélyülése a mindennapokban is hamar érzékelhetővé vált. Átalakult a szakmaszerkezet, csökkent a civil szektor, s benne a civil szakmai szervezetek mozgástere. Ellenséges, de a mindennapokban is érzékelhető óvatosság alakult ki a nem állami szereplőkkel szemben, miközben egyre erodálódott a társadalmi tőke, a rendszerváltás óta nem látott alacsony szintű a közbizalom. Az emberek bezárkóznak, a csoportok összezárnak. Nő a félelem, mely gyakran egzisztenciális alapú, nő a tétje az új stratégiák megtalálásának, mely a túlélés záloga egyéneknek és szervezeteknek egyaránt.

Leköszönő választmányunk a tisztújító közgyűlésre készülve azon gondolkodott, milyen ajánlással adhatja át a stafétabotot egy új választmánynak. Mit ajánljon a figyelmébe. Beszámolóinkat végül három évre és három témára fókuszáltuk. Számba vettük kihívásainkat. Az elvégzett munkát. Végül felbátorodtunk és a szokottnál határozottabb ajánlásokat fogalmaztunk meg a következő időszak elé az Egyesület számára.

2016 a MEGÚJULÁS éve volt. Elemezve az éves beszámolók 'tervek és kihívások' részét, azt láttuk, hogy a választmány fő feladata az egyensúly megtalálása és őrzése volt. Emellett egyre hangsúlyosabban jelentkeztek olyan ellentmondások, melyek kibeszélést, megértést igényeltek, és amelyekre abban az időben nem születtek konszenzusok. Olyan kérdések ezek, mint elhagyni az alapítói fészket, elválni a gyökerektől fizikailag, távolodni, elhatárolódni szakmailag. Olyan súlyos társadalmi krízisekre reagálni és szerepet találni bennük, mint a menekültválság, a civilek „megtámadása”, szerepük, létjogosultságuk, szakmaiságuk megkérdőjelezése, vagy a társadalmi csoportok közötti szakadék mélyülése, területi válságok, vagy a közbizalom szintjének radikális romlása. Mindezek mellett különösen fontos feladat és kihívás őrizni, megtartani, különösen

építeni a szakmai kapcsolatokat, partnerségeket, ami egyesületünk kiemelt erőforrása és ezért igyekezett minőségi figyelmet fordítani erre.

2017 a TÚLÉLÉS éve volt. Az egyesület történetében talán először volt olyan, amikor az év egy jelentős részében tulajdonképpen nem volt fizetett alkalmazottja a szervezetnek. Ez nem megoldhatatlan, inkább szokatlan helyzet volt. Rávilágított új megoldásokra, emlékeztetett az egyesület alapértékeire, korábbi – nehezebb körülményű működésére –, és talán még dafke erőt is adott a megújulás újabb lépéseire: a láthatóvá váláshoz és a saját bevételek megalapozásához.

2018 az ÖNMAGÁRA TALÁLÁS éve. Amikor elkezdtek a változásba fektetett energiák összeérni. Még csak pontokon, nem felületeken, de már érzékelhetően. Javult a helyzetkép iroda, szakmai munka és likviditás terén. Nem nyertünk a lottón, de lettek projektek, lettek új hazai és nemzetközi partnerek, régi-új szövetségek kötődtek. Komolyabb munka indult a gazdálkodás átalakítása, a forrásteremtés és a szervezet kihívásainak összhangba állítása érdekében. Év végére gazdagabbak nem, de bizakodóbbak lettünk, mert látjuk a feladatainkat, amiért érdemes ringbe szállni.

Az elvégzett munkát nem csak azért érdemes számba venni, hogy mások ezáltal lássák és igazolják munkánk, hanem azért is, hogy egyben lássuk a mindennapok küzdelmeit. Sokszor a napi rutin ismétlődése, az el nem fogyó, inkább újratermelő feladatlistákkal való birkózásban, a váratlan események szkanderében, a projektek indikátor-vadászatában és bürokrácia-labirintusában nem érzékeljük, hogy mennyi teendőt láttunk el, mennyit haladtunk,

mennyi területen álltunk helyt. Ha leszegett fejjel hajtjuk az igát, nem látjuk a haladást, csak a barázdat. Erre jók a lajstromok, mert helyzetképet, rálátást adnak és végső soron önbizalmat. No meg a hallgatóságnak felhatalmazást, hogy visszajelezzon, reflektáljon, hogy segítsen látni, hogy jobban gazdálkodjunk az erőforrásaikkal.

Megnéztük, milyen területen dolgozunk szervezeti szinten. Arra jutottunk, hogy alapvetően 4 szinten zajlik a munka, amelyek jellegükben és jelentőségükben is eltérnek egymástól, ezért igyekeztünk szétválogatni őket és egy kisbolt szimbólumán keresztül érzékeltetni helyüket és egységüket:

KIRAKAT

amely az arra járónak üzen, innen veszi az első benyomását, valamit mutat a kínálatból, a stílusból, de lehet tudni, hogy ez nem minden, viszont ez komolyan hozzájárul a döntéshez: „beljebb akarok-e lépni?”

Esetünkben „kirakati elem” a

- Parola évi négy száma
- Parola füzetek:
  - Varsányi Erika: Vívódások és felismerések (2016)
  - Kovács Edit: Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok közösségeket érintő radikális mértékű változásokban (2017)
  - Vercseg Ilona: Közösségelmélet (2018)
  - Vercseg Ilona: Fejezetek az európai közösségfejlesztés történetéből (2018)
- A szervezet honlapja és facebook oldala, melyet 1200 ember követ, s ugyan nem vagyunk vele elégedettek, csak ha befektetés/megtérülés arányban tekintünk rá és látjuk a fokozhatóságát és fejleszthetőségét
- Közösségkonferencia, melyet minden évben megrendezünk alapítóink emlékére. Utóbbi témáink voltak: Mi az, hogy mi?- közösségi alapú gazdaságfejlesztés jelen időben (2016); Megérteni és cselekedni (2017); Mi közöm hozzájuk – avagy áthidaló társadalmi tőke (2018)
- Nyári Egyetem, melyből a 2016 és 2018-as évit szűkebb körnek, első sorban a tagságnak szerveztük; a 2017-es pedig a Civil Kollégium Alapítvánnyal társrendezésben valósult meg: Sokszínűség – Együttélés – Közösség címmel.
- Képzések: melyből 2016-ban 7 fő szomszédsági önkéntes és mentor végzett 12 órás nem engedélyes képzésén, 2017-ben: 80 fő közösségi tervezésen, 2018-ban 12 fő végzett a 120 órás szakmai kurzuson, a Cselekvő közösségek mentor-képzésein, valamint a helyi szakembereknek és/vagy aktív közösségi embereknek szervezett képzéseken is számosan vettek részt. Most hirdettük meg a következő 120 órás képzést, mely 2019-ben valósulhat meg.

BOLT

Ha felkeltette az érdeklődésünket, mert kínáló, vagy sejtető volt a kirakat, vagy csak nagyon elszántak vagyunk, beléphetünk a boltba. A bolt többet mutat, mint a kirakat, vannak látható és kevésbé látható zugai, vannak szem előtt és elrejtve dolgok, van, amikor rendes, van, amikor láthatóan dolgoz, vannak kiszolgáló helységei, látható és nem látható munka is zajlik benne.

A boltunkban

- Új felnőttképzési programok kerültek kidolgozásra, engedélyesére „D” kategóriában 8, közösségfejlesztő „B” szakmai képzés kategóriában 1 esetben
- Minőségirányítási rendszer kidolgozása és működtetése, minden évben tanári értekezlet összehívása, közös tanulás (tv-i változások + szakmai kérdések) céljával
- Közreműködünk az egyetemi közösségi és civil tanulmányok mesterképzésén
- Szakmai műhelyek, avagy tagozati munka (utóbb már szakmai műhelyről beszéltünk): közösség-szervező (2 x2 napos), közösségi befogadás műhely (15 alkalom), városi tagozat (4 alkalom), közösségi tanulás (3 alkalom), közösségi munka szegény közösségekkel (3 alkalom)

- Módszertanok kidolgozása a Cselekvő közösségek programba (közösségfejlesztés, esélyegyenlőség, intézmények társadalmiasítása témákban)
  - „HR munka”: szakemberek országos koordinációja a megkeresések és igények okán
- Meg kell említeni, hogy ez idő alatt egyszer költöztött a boltunk.

KISZÁLLÍTÁS – PIACOZÁS

Néha el kell szakadni a bolttól, házhoz kell vinni a portékát, piacozni kell más árusok társaságában, ez megtanít gazdálkodni az elvitt készlettel, megtanít helyben főzni. Lehetőséget ad a bolttól távol élőkkal találkozni, hozni-vinni a történeteket. Na ez egy klasszikus közösségfejlesztői létforma.

Tematikus tanulmányutakat szerveztünk Székelyföldre, Lengyelországba, Nagyecsedre, Komáromba, Alsómocsolád – Ágra a közösségi szolgáltatások, a közösségszervezés, a közösségi terek működtetése, a civil és segítő intézmények együttműködése, vagy a közösségi gazdálkodás, belső piac témákban.

Nemzetközi partnerkapcsolatokat épít és tart fenn az Egyesület alapítása óta. Szervezeti szinten együttműködünk a VIA Foundation cseh szervezet hálózatfejlesztő munkájában, az EuCDN – európai közösségfejlesztő szervezetek hálózatával. Projekt

szinten a szolgáltató közösségek témában osztrák, német, szlovák és székely partnerszervezetekkel. Delegáltunk részt vett a közösségfejlesztők világkonferenciáján Dublinban.

ÜLTETVÉNY

ahol a termelés folyik, a boltból se látszik, csak az eredmény fut be, anélkül, hogy hordozná az előállítás jellegét. Működése nincs látható helyen, de működése nélkül üres a bolt.

Választ kellett adni arra a kérdésre, kell-e menni közvetlenül terepre országos szervezatként, vagy azokkal kell hangsúlyosabban dolgozni, akik a terepen vannak, s az ő munkájukat kell támogatni: figyelemmel, módszerekkel, információval, kapcsolattal, pénzzel stb. A KÖFE válasza az igen volt. És erre az elmúlt időszakban az alábbi kísérleti terepeket húzta be:

- **Abaúj-Hegyköz:** A közösségek szolgálatában kistélepüléseken (gönci járásban kapcsolatfelvétel, műhelyek a helyi szakemberekkel a helyzet megértése és a jövő tervezés a közösségi erőforrások

bevonásával; kutatás (helyben élő, helyben dolgozó szakemberek jövőképe, kapcsolati háló és együttműködések a térségben, a közösség funkciói és szerepei jelen vannak vagy sem és milyen szinten, mértékben); munka a külföldi partnerekkel; tanulmányút.

- **Újbuda:** 60+ közösségfejlesztői ágának megerősítése, a közösségbe járás vonzóvá tétele a korosztály számára, ajánlás a mikéntek támogatására az önkormányzatnak. Belső szakmai cél a közösségi interjúzás módszertanának megújítása.
- **Újbuda:** Nem Generation Skills program keretében az ifjúsági korosztály életre való képességeinek fejlesztése, igényeinek, szükségleteinek feltárása e téren, valamint szakmai közreműködés a kerületi önkormányzat Innovation Lab szolgáltatás-csomagjának kidolgozásában.
- **Nagyecsedén,** szoros együttműködésben a Szatmári Segítő Kezek Egyesülettel és a Református Egyházzal, a közösségfejlesztés és az egyházközösség megerősítése témakörben dolgozunk.
- **Hegyvidéken (Budapest, XII.)** a „Szépkorúak” társadalmi aktivitásának elősegítése és szervezetté tétele volt a vállalt, majd végül a védett feladat.
- **Újpalotán** több évtizedes szomszédsági szakmai munka soron következő szakaszának, a Zsókovári lakókörnyezetmegújítása kapcsán szervezett InSpirál közösségfejlesztő projekt került lezárásra ebben az időszakban.
- **Zugligetben** egy különleges housing kísérletben vettünk részt, mely a csapatépítés helyett, a közösségi konfliktuskezelés és gyászfeldolgozás téren adott új tapasztalatokat szervezetünknek.

S végül a jövőbe nézve a 2019-2020-as éveknek a **MEGERŐSÖDÉS** mottót ajánljuk.

Ehhez viszont szükség van szakmailag:

- **ÖNBIZALOMRA:** a közösségfejlesztés értékalapú munka. Ezek képviselője zajlik a munka során: demokratikus, kooperatív. Ehhez viszont szabadságra, méltóságra és szolidaritásra van szükség, melyekért nem elég csak dolgozni, időnként ki is kell állni értük. Nem csak azért, mert vesztélyben vannak, hanem azért is, hogy egymásra találhassunk azokkal, akik szintén ezen értékek mentén, közösségekkel, közösségi alapon dolgoznak. Önbizalmat pedig úgy ad, hogy minket is meghatároz, amiért kiállunk.

- **A VÁLTOZÁS MEGÉRTÉSÉRE:** hiszen változással dolgozunk, ezért meg kell értenünk azokat, és magunknak is változtatni kell. Aktualizálni, megújítani, módosítani kell a szakmai munka kereteit, módszereit, célját. Változik a világ, nekünk is változnunk kell. Reagálnunk kell a közösségek funkció és pozícióváltására.
- **KÉRDÉSEKRE:** Meglátásunk szerint két kérdéssel mindenképpen foglalkozni kell a következő időszakban: a társadalmi törésvonalakkal és a polarizációval.
- **KÖZÖSSÉG FÓKUSZÚ MÓDSZERTANRA:** Ez nem első sorban a közösségi interjú háttérbe szorítását jelenti, de szükség szerint jelentheti azt is. Inkább arra hívja fel a figyelmet, hogy fejlesztendő terület a szakmai munkánkban a közösségi beszélgetés előkészítésének és levezetésének módszertana, a párbeszédre alapozott közösségi együttlétek strukturálása, az elkülönült csoportok közötti párbeszéd generálásának technikái, a mediáció, a váratlan konfliktusok csoportszintű kezelése, a párbeszédet fenntartó közösségi módszerek gazdag tárházának ismerete.
- **ÚJ ESZKÖZÖKRE:** rövidebb, szakaszolható, intenzívebb, élményszerűbb, kivitelezhetőbb munkamódokra van szükség, a motiváció fenntartása és finanszírozás tekintetében is. Fókuszba kell helyezni a beszélgetést, a támogatásosztást, a kulcsember képzést.
- **EURÓPAI KERETRENDSZERRE:** oldja az elszigeteltséget, új tereket nyit.
- **KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSRE:** meg kell tudnunk érteni, mutatni, hogyan lehet dolgokról beszélni, hogy az a megértést, a közeledést szolgálja.
- **KAPCSOLATALAPÚ MUNKÁRA:** bizalmat kell növelni, ehhez viszont fókuszba kell helyezni a kapcsolatépítő munkát. Minden szintjén a munkánkban bizalomépítésre van szükség: szakmai kapcsolatok, szakmaközi kapcsolatok, szervezetek, intézmények és egyének szintjén is. Ehhez bővítenünk kell tudásunkat és tapasztalásainkat. És persze magunkon is gyakorolni kell.
- **ÁTHIDALÓ SZEREP FELVÁLLALÁSÁRA:** különböző társadalmi csoportok közötti kapcsolat erősítése, áthidaló társadalmi tőke.
- **KÖZVETLEN TEREPMUNKÁRA:** mert hitelesít, élő kapcsolatokat ad és teret a visszacsatolásra. „Kislépésekben hiszünk. Megléphető módszereket ajánlunk.”

- **PERSPEKTÍVA NYITÁSRA:** magunk és mások számára is. Nincs megoldás, alternatívák és példák vannak. Ezeket meg kell ismerni, tanulni kell belőlük és meg kell haladni azokat, hogy példát adjunk magunk is.

A megerősödésnek vannak szervezeti feltételei is, melyeket az alábbiak mentén tudunk megragadni:

- megváltozott a szervezeti struktúra, vannak új eljárások és tagolódások, melyek már életképes jeleket mutatnak, de bele kell nőni a kabátba, vagy méretre kell szabni azt.
- több lábon álló finanszírozási rendszerben kell gondolkodni, változatosabb bevételi szerkezetet kell mutatnunk. A finanszírozók között fontos lesz fellelni intézményi és magán adományozókat, piaci és nonprofitpiaci megrendelőket, bizonyos ügyekben közösségi finanszírozási programot kell indítani.
- meg kell tudni tartani és minimális mértékben növelni kell a tagságot, erőforrásként és szövetségesként tekintve rájuk a mindennapokban is. Belső piac. Véd- és dacszövetség. Mindenki csatlakozhat, aki tanulta, gyakorolja, csinálja tudatosan, vagy anélkül a szakmát. Cél az aktív közösségi fejlesztő emberek bevonása.

Hozzá tartozik a helyzetképhez, hogy egy állami intézmény bázisán jött létre a KÖFE, a lehetőségek kiegészítésére. Ma már nincs az a bázis, ami létrehozta maga mellé a kiegészítést. Egésszé kell válni. Így minden kezdeményezés, ami hozzájárul a stabilitáshoz, kiemelt prioritásként kezelendő. A régi helyzet ugyan már nem jön vissza, ezzel együtt törekedni kell valami középpontra a projekt munka és programok között. Látni kell, hogy a stabilitást adó szoros intézményi kapcsolat béklyókat is jelentett. Ezeket is elvesztettük, ami viszont felszabadító plusz erőt jelent. A bázisépítés, a nyilvánosság és a forrásteremtés is komplex feladat és stratégiaileg kiemelt terület. Ezekbe most kell befektetnünk, hogy később kamatozhasson.

SZABADSÁG MÉLTÓSÁG SZOLIDARITÁS

Mellettetek vagyunk: *Molnár Aranka, Peták Péter választmányi tagok és Kovács Edit, elnök*

A közösségi alapú szolgáltatások példaértékű gyakorlatai

Gyenes Zsuzsa

A Közösségfejlesztők Egyesülete 2018 februárjában – az EFOP 5.2.2-17 program támogatásának köszönhetően – egy 2 éves projektbe kezdett, „Közösségek szolgálatában – kistelepüléseken” címmel.¹ A pályázat célja a közszolgáltatások hozzáférhetőbbé tétele – e tág témából mi a kistelepülésekre, és a közösségi alapú szolgáltatásokra koncentrálunk. A kistelepülésekre, mert itt érezzük a legnagyobb esélyegyenlőtlenséget nem csak abban, hogy a lakosság nehezen (vagy egyáltalán nem) jut hozzá a nagyvárosokban megszokott szolgáltatásokhoz, hanem abban is, hogy az itt dolgozó szakemberek különösen leterheltek. S a közösségi alapú szolgáltatásokra, mert ezen az erőforrás-hiányos terepen a szakmai és lakossági együttműködésekben eddig jórészt kihasználatlan erőforrást látunk.

Tevékenységeink jó része a Gönci járáshoz (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), az itt dolgozó szakemberekhez és döntéshozókhoz kötődik, de a hazai partnereken² kívül külföldi partnerekkel³ is együttműködünk. Az alábbi írásból az is egyértelművé válik majd, hogy eredményeink a járásban dolgozóknál szélesebb szakmai körnek szólnak.⁴

A projekt egyik tevékenysége jó gyakorlatok gyűjtése és leírása, illetve meglátogatása, ugyanis magyarországi tanulmányutakat szervezünk a helyi szakemberek számára. E példaértékű gyakorlati munkákkal szeretnénk a Parola olvasóit is

megismertetni, így a következő számokban igyekszünk bemutatni a közösségi megoldások sokszínűségét, és inspirálni olvasóinkat gyakorlati munkáik megújítására.

Sorozatunkban tehát a közösségi alapú szolgáltatások, illetve a közösségi alapú működés példaértékű gyakorlatait mutatjuk be, érdemes ezért tisztázni, mit is értünk e fogalmak alatt. A közösségi alapú működés/ szolgáltatás – értelmezésünk szerint – egy adott lokalitáshoz kötődik (helyi); személyes, illetve helyi szükségletekre és erőforrásokra épít; partnerekkel dolgozik egyenrangú, aktív viszonyban, nem passzív (és a rendszerből adódóan inkompetensnek tekintett) kliensekkel, felhasználókkal, látogatókkal; intézményi – szolgáltatói körben is együttműködések épít, partnerségben dolgozik; mind egyéni, mind közösségi szinten a belső erőforrásokat mozgósítja.

Mag-ház – közösségi színtér működtetése konzorciumi együttműködésben

Elsőként a Mag-ház példaértékű gyakorlatát szeretnénk bemutatni.⁵ A Mag-ház egy közösségi tér

¹ EFOP-5.2.2-17-2016-00011 számú „Közösségi alapú szolgáltatások fejlesztése és a szakellátással való összekapcsolása kistelepüléseken” című projekt. A szerző a Közösségfejlesztők Egyesület munkatársa, a projekt szakmai vezetője.

² Abaúj-Hegyközi Gyermejjóléti és Szociális Alapszolgáltatási Körzet, „Fogadó” Észak-Abaúji Közösségfejlesztők Köre Egyesület

³ Székelyföldi Közösségfejlesztők Egyesülete (Románia), Social Reform Foundation (Szlovákia), Bürgerstiftung Barnim Uckermark (Németország), Ring Österreichischer Bildungswerke (Ausztria)

⁴ Munkánkról bárki tájékozódhat – a KÖFE honlapjáról elérhető – szakmai blogunkban, mely túlmutat az események bemutatásán: tapasztalatokat, gondolatokat, dilemmákat osztunk meg, miközben a bejegyzésekből

kirajzolódik egy közösségfejlesztő folyamat.

<http://www.kofe.hu/szakmai-tevekenyseg/futo-programok/efop-5-2-2-kozosseg-alapu-szolgaltatasok>

⁵ A Mag-ház honlapja: <http://www.eletteregyesulet.hu/mag-haz/>. A témáról korábban megjelent írások: Monostori Éva: Fialok lépésről lépésre, közösségről közösségre. In: Farkas Gabriella – Kovács Edit (szerk.): A közösség dicsérete. 25 éves a Közösségfejlesztők Egyesülete. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest, 2014. pp. 112 – 117. [http://www.kka.hu/web/pok.nsf/23e5e39594c064ee852564ae004fa010/9ce773b74dbe4803c1256b00005e88ec/\\$FILE/KOFE_web.pdf](http://www.kka.hu/web/pok.nsf/23e5e39594c064ee852564ae004fa010/9ce773b74dbe4803c1256b00005e88ec/$FILE/KOFE_web.pdf); Monostori Éva (szerk.) MAGunk erejéből. A 15 éves Életér Egyesület kiadványa, 2011. http://www.eletteregyesulet.hu/regi_oldal/dokumentumok/letoltheto_anyagok/Magunk_erejebol.pdf

Komárom város Koppánmonostor városrészében⁶, melyet hat civil szervezet működtet, konzorciumi együttműködésben. Ezt a közösségi alapú működés példaeértékű gyakorlatának tartjuk, mert ez a település(rész)hez kötődő közösségi tér a bázisa a helyben és a térség más településein végzett közösségfejlesztő munkának – a közösségi tér éppen e folyamatok eredményeként jött létre. A ház helyi igényre reagálva, a helyiek önkéntes tevékenységével épült fel. A közösségi tér működtetését több civil szervezet konzorciumi, illetve társult szervezeti együttműködésben valósítja meg. A Mag-ház működésében demokratikus elveket követ, mind a működtető szervezetek, mind a munkatársak és önkéntesek szintjén. Teret ad az alulról jövő kezdeményezéseknek, támogatva azok megvalósulását, de megtartva a kezdeményező autonómiáját.

Mészáros Zsuzsa és Monostori Éva (balról jobbra)

⁶ hivatalosan Koppánmonostor, de helyben a Koppánmonostort használják, ez a neve a településrész honlapjának is: <http://koppanmonostor.hu/>

⁷ az Élettér Egyesület egyik alapítója, a MAG-ház ügyvezetője – a Közösségfejlesztők Egyesülete tagja

⁸ A tősgyökeres lakosoknak megvolt a helyi beágyazódása, a rokoni és baráti kapcsolatai és az ezekhez kapcsolódó közösségi élete: családi névnapozások, kocsmái beszélgetések, találkozások a település évente párszor

A Mag-ház története

Mielőtt ezt a működésmódot részletesen ismertetnénk (mely a Franciaországban működő civil közösségi házak gyakorlatán alapul, ezért francia modellnek is hívják), tekintsük át az utat, mely a Mag-házat alapító Élettér Egyesület megalakulásán át egy újabb, a francia modell szerint működtetendő közösségi tér megalapításáig vezetett.

A Mag-ház története nem mesélhető el Monostori Éva⁷ története nélkül. Népművelőnek készült, vegyésznek tanult, képzés nélküli tanítóként dolgozott Komáromban, itt fontos helyi kapcsolatokat épített. Kisgyerekes anyaként „elkérte” nyárra a művelődési házat családi és gyerekprogramokra. Ezzel az előzménnyel vették fel az intézményhez, ahol később igazgatóhelyettes, majd megbízott igazgató lett. A – részben a művelődési ház csoportjaiból alakult – civil szervezetek segítése is hozzá tartozott – a tapasztalatok és kapcsolatok másik része innen jön. A művelődési ház iskolázta be a 1,5 éves megyei közösségfejlesztő tanfolyamra (az inspiráció és tudás újabb forrása) – az itt végzetekkel alapította meg az Élettér Egyesületet 1997-ben. Az országos tapasztalatszerzésen túl Franciaországban is tanulmányozta az ifjúsági közösségfejlesztést, a civil közösségi házak működését. Amikor az egyesület 2006-ban a közösségi tér építésébe kezdett⁸, egyértelmű volt, hogy a Mag-házat az alábbiakban részletezendő francia modell alapján szeretnék működtetni.

A házzal párhuzamosan az egyesület is épült, s megerősödött tevékenységei, csoportjai önálló egyesületté váltak, s magját adták annak a konzorciumnak, mely a ház működtetésére szerződött. A ház 20 éves története során nem csak a tevékenység, a konzorcium is változott: kiváltak azok a szervezetek, amelyek a városvezetéssel nem vállalták fel a konfrontációt, s a házhoz lazábban kötődő szervezetek vagy eltávolodtak, vagy társult szervezetként kapcsolódtak „külső” taggá és így támogatókká. A Mag-ház mellett jelenleg épül a városközpontban egy új közösségi tér, az ART-Tér. Az új közösségi tér

megrendezett nagyrendezvényein (pl. szüret). A városnak van egy művelődési háza, működő közösségekkel. Mindez kielégítette az igényeiket, nem vágytak új közösségekre, új helyre. Voltak viszont a „gyüttment” gyerekes családok (kisgyerekekkel és kiskamaszokkal), helyi beágyazódás és nagyszülői segítség nélkül, akiket összehozott a közös élethelyzet, és egy baráti társasággá váltak. Az ő igényük volt a közösségi tér.

tevékenységeiben és bevételi rendszerében új formát képvisel majd, működtetésében azonban ugyanúgy a francia modellt veszi alapul.

A Mag-ház működése – a francia modell

A ház tulajdonosa az Élettér Egyesület⁹, működtetője a Komárom Környéki Civil Társulás (alaptevékenyége a járásban szakmai és térségi hálózati munka, ifjúsági, közösségfejlesztői munka, a civil társadalom építése). A gyakorlatban a működtető az – e két szervezettel együtt – 6 szervezetből álló konzorcium, melyek szorosan kötődnek egymáshoz. (A tulajdonos egyesületből önálló szervezetté vált egyesületek, országos szakmai egyesület, melynek meghatározó tagja a tulajdonos egyesület, illetve a térségi civil társulás, melynek a konzorciumot alkotó szervezetek is tagjai. A szervezeti egyéni tagságok, vezetőségi funkciók, az önkéntesek köre is részben fedik egymást.) Így az együttműködés nagyfokú bizalom alapul.

A konzorciumnak 3 tagú vezetősége van. Ennek a testületnek a tulajdonos és a működtető szervezet elnökén kívül egy választott tagja van, illetve ügyvezetője, aki az operatív működést biztosítja: Monostori Éva, közösség- és településfejlesztő szakember, civil és ifjúsági szakértő¹⁰.

A konzorciumi szervezetek mellett társult szervezetek is kapcsolódnak a Mag-házhoz: bizonyos rendszerességgel jelen vannak a házban, a rendezvényeik egy részét itt tartják, és valamilyen formában támogatják is a házat.

Kezdetben, amikor a civil szektor támogatása még erős volt, a szervezetek a ház támogatását beépítették saját költségvetésükbe. Ma ez már kevésbé meghatározó, egyéb állami programtámogatások (hajléktalanok foglalkoztatása, ételosztás) váltak fontossá, de idővel ez is változhat. A bevételek

között szerepel még a közösségi házi tevékenység, jellemzően a részvételi díjas nyári táborok. A kiadások között nem tipikus, hogy a ház biztosítást köt az önkéntes ellátandó munkájára és az önkéntes személyére.

A működés pénzügyi háttérének biztosítása és a szabályos működés érdekében a konzorciumi és a társult szervezetek adminisztrációja és könyvelése a Mag-házban, illetve a Mag-házon keresztül történik.

A Mag-ház kb. 11 alkalmazottja és velük együtt kb. 50-60 önkéntese általában több konzorciumi szervezethez is kötődik valamilyen módon (pl. az egyiknek alkalmazottja, a másiknak önkéntese).

A házban a munkatársak (a fentiekén kívül a hajléktalan programban részt vevő 10 foglalkoztatott) és önkéntesek egyenrangú partnerként dolgoznak egy demokratikus légkörben.¹¹ Van egy 5 fős munkatársi stáb, tagjai az adminisztrációt végzik, de ezzel együtt sincsenek lehatárolt munkakörök: mindenki azt a feladatot végzi, amire aktuálisan szükség van – és mindezt nagyfokú önállósággal, nem „kézi-vezérléssel”. Stratégiai döntésekben a konzorciumot alkotó egyesületek elnökei, valamint a meghatározó munkatársakból álló stáb közösen dönt. A civilséghez, illetve a közösségfejlesztéshez kapcsolódó kérdésekben a szakértő ügyvezető igyekszik érvényesíteni a szakmai szempontokat.

A munkatársak és önkéntesek számára nincs formális menete a feladatok és a munkamód betanulásának, „megtanulják, mint a gyerek a nyelvet”. Ugyanakkor az ügyvezetőtől nagy energiaráfordítás igényel a korábban más környezetben munkatapasztalatot szerzett munkatársak és önkéntesek „át-socializálása”: a „furkálások” és a másik legyőzésére épülő munkamód megszüntetése. Ez a törekvés nem mindig sikeres, ilyenkor a közösség megválnak az érintett munkatárstól.

⁹ Az Élettér Egyesület 1997-ben alakult azzal a céllal, hogy a térségben közösségfejlesztő tevékenységet végezzen. 2005-ben kezdte meg fiatal pályakezdeők foglalkoztatását – ez mérföldkő volt az egyesület professzionalizálódásában. Az ifjúsági munkához szerettek volna egy éjszakai ifjúsági teret létrehozni – ebből lett végül a Mag-ház közösségi tér 2006-ban, melynek az egyesület a tulajdonosa. A Mag-ház működtetése és az ifjúsági munka mellett az egyesület ma a térség három településén, településrészen végez közösség- és településfejlesztő munkát (Komárom – Koppánmonostor, Ács, Ete), és 21 embert foglalkoztat, jellemzően támogatott foglalkoztatásban. Tevékenységeinek bázisa a Mag-ház, amely tehát több mint közösségi tér.

¹⁰ A francia modellben a közösségi házakban szakemberek dolgoznak, akik tevékenysége a házhoz tartozó civilek tevékenységeinek, illetve forrásteremtésének segítése, maga a ház működtetésének és használatának koordinálása. Mára a Mag-ház tapasztalata is azt mutatja, hogy az ügyvezető részéről az elhivatottságon kívül szükség van egy közösségi tér működtetésére vonatkozó szakértelemre: kell egy kulturális közösségi tér működtetésében szerzett intézményi tapasztalat, az intézményi működés-mód átlátása.

¹¹ Ez a fajta demokratikus munkamód a munkatársaktól rugalmasságot, a felelősség és a döntések felvállalását kívánja meg – az esetleges tévedések elfogadása mellett (a hibákat tanulásként tudatosítva).

A munkatársak munkaidejének beosztása is a bizalom elvére épül: alapvetően jelen kell lenni és elvégezni a feladatot. A hiányzásokért (pl. magánügyintézés) nem kell engedélyt kérni, a munkatársak egy naptárban jelzik a tervezett távolléteiket, ez így átlátható a kollégák számára, akik ez alapján tudják tervezni a munkát.

A munka koordinálásának bevált rendszerét még nem sikerült kialakítani, a munkamegbeszélések rendszertelenek – a sűrű időszakokban a „tűzoltás” felülírja az ésszerűséget.

A konzorciumi és társult szervezetek bizalomban együttműködve működtetik a házat¹², részesülve ennek felelősségéből és erőforrásaiból: kulcsuk van a házhoz, jogosultak a ház buszának vezetésre, a teherautó használatára, a sörpadok kölcsönkérésére. A koordináció a lehető legegyszerűbb módon történik: egy falinaptárra vezetik fel igényeiket a szervezetek, így könnyen átlátható a ház és eszközök foglaltsága.

A konzorciumi működésben a szervezetek egymást erősítve vannak jelen. Nem elvárás, hogy a szervezetek egyenlő mértékben támogassák a házat, hiszen méretük, jellegük is különböző. Ez az együttműködés nem csak a ház működtetésében jelenik meg, tevékenységeik is egymásra tudnak épülni. A helyi hagyományok őrzését célul kitűző Komáromi Talpasíjások Közhasznú Egyesület például az ártéri gyümölcsös génmegőrzése céljából közösségi gyümölcsösöket hozott létre. A gyümölcsösök gondozását és a gyümölcsök feldolgozását a Magház foglalkoztatási programjának alkalmazottai végzik. A gyümölcsösökkel kialakuló közösségi terekre a művészeti tábor tevékenységeként padok, a raklap táborban élő csocsópálya készült. Egy másik példa az Élettér Egyesület közösségfejlesztő munkája az ácsi cigány szegregátumban, ahol a fiatalokkal a Komáromi Zenész Egyesület kezdett foglalkozni.

Az elért eredmények

A házban dolgozó munkatársak és önkéntesek számára ez a munka egy közösségi tanulási folyamat, melyben a demokratikus munkamódot és az autonóm munkavégzést tanulják meg. (Sajnos hozzá kell tennünk: nincs még tapasztalat arról, hogy az innen kikerülő és nem ilyen elvek alapján működő,

A Magház minden tevékenysége, programja valamelyik konzorciumi szervezethez tartozik. A ház természetesen a kívülről jövő kezdeményezéseket is befogadja, biztosítva a kezdeményező egyén, vagy civil társulás autonómiáját.¹³ Kifelé mindez – tudatosan – nem jelenik meg, a látogatók mindent a Magházzal azonosítanak.

¹² A Magház közösségi tér – de azt a nyitott közösségi tér funkciót, hogy a ház mindig nyitva áll az informális közösségi életre, nem használják a látogatók. A programokat látogatják – és a szolgáltatásokat veszik igénybe. A közösségi tér a működtető szervezetek települési, térségi közösségfejlesztő tevékenységének, valamint a szervezetek más civil törekvéseinek is bázisa.

¹³ A demokratikus működésmód a bizalomra épül, ezért nincs szükség a vezető, vagy a munkatársak folyamatos jelenlétére a programok esetén. A házban rendszeresen programot szervező csoportoknak kulcsuk van a házhoz, és ottlétükkor felelős házigazdaként lépnek fel.

„hagyományos” munkahelyre bekerülő fiatalok hogyan tolerálják a merev korlátokat.)

A helyi közösségből sokakat sikerül megszólítani és bevonni a ház használatába, ezzel bővítve a demokratikus működéséről való közösségi tanulásban részt vevőket, s demokratizálva közvetett módon a helyi közösséget. Fontos eredmény, hogy a ház egyben helyi foglalkoztató is, illetve hogy szociális tevékenységeivel (pl. ételosztás) is támogatja a helyi közösséget. A Mag-ház a bázisa a helyi

közösségfejlesztő tevékenységnek, így annak konkrét, mérhető eredményei (pl. faragott padok) és nem mérhető eredményei (pl. a helyi identitástudat erősödése) is ide sorolhatók.

A konzorciumot alkotó szervezetek szintjén az a legnagyobb eredmény, hogy sikerül egy olyan modellt működtetni, amelyben minden szervezet autonóm, miközben a házat együttműködve, közösen működtetik.

A hely szelleme Wekerlén

Péterfi Ferenc

Kedves barátaim, Szebenyi Marianna és Romhányi András invitálásra a nyár közepén egy érdekes esemény segítő szervezője lehettem a Budapest XIX. Wekerle telepen. Mindig nagyon vonzott ez a remek városrész, így örömmel vetettem bele magam a *Wekerlei Nyári Szabadegyetem* előkészítő és lebonyolító munkáiba. Ott, az utolsó napon, egy nyilvános reflexióra volt módom, az alábbiakban annak tartalmát osztom meg az olvasókkal

A Wekerlei Szabadegyetemre igyekezve, az autórádióban éppen Zugló polgármestere beszélt a Pillangó park közösségi tervezési folyamatáról. A mai programom miatt ez érdekes egybecsengés – gondoltam magamban.

Sok mindent hallottam erről a tervezési folyamatról. Jókat és kritikákat is. A legutolsó információ a FB-on tudósított arról, hogy hosszú és viszonylag alapos folyamatban, s elég széles bevonással alakult a tervezet. Ám amikor az elkészült, a legutolsó lépésben (valójában azt követően) megjelent a nyilvánosságban egy önmagát helyi érdekeltégűnek nevező kör, levelekkel, amelyekben nehezményezték, hogy ők kimaradtak a folyamatból, s az elkészült tervet jelentős elemeiben megkérdőjelezték.

A zuglói polgármester a *Civil Rádió* reggeli adásában arról beszélt, hogy erre a felzúdulásra a már késznek tartott Pillangó park tervnek bizonyos elemeit a kihagyásukat nehezményező utólagos bevonásával újratervezték. És a rádióban nyilvánosan köszönetet mondott (üzent) az utólag kritikákkal megjelenőknek is: „elmondható, hogy így most jobb lett a terv”.

Három rövidebb reflexióval kezdem wekerlei összefoglalómat, amelyek a plenáris ülésekhez kapcsolódnak.

Újszerű és rendhagyó fordulatot tartalmazott Kovács Bence beszámolója az *Átalakuló Wekerle* program kapcsán, amikor azt fogalmazta meg, hogy „fontos dolog az alulról jövő kezdeményezésekbe bevonni az önkormányzatot.” Nyilván sokan ismerik ezt a mondatot, de azért volt figyelemre méltó a fordulata, mert a szokványos megfogalmazás szerint éppen ellenkező irányból indítva, a felülről elinduló kezdeményezésekbe szokták – jó esetekben –

bevonni a civileket, a helyi társadalom tagjait. Tehát fontos dologra hívta fel ezzel a figyelmünket.

A másik ide vonatkozó kiemelésem *Kolossa József* előadásának egyik részlete, aki arra hívta fel a figyel-

met, hogy belső innováció nélkül elgyengül, eliminálódik a helyi társadalom; az életképességhez, fenntarthatósághoz annak fontos részének kell lennie a nyitásnak, a beengedésnek, a kísérletezésnek; az egészséges helyi társadalomnak kell rendelkeznie erre hangolódó belső tartalékokkal.

És ehhez kapcsolódik a harmadik megfigyelésem, a polgármesteri kerekasztal kapcsán.

Idé csupa olyan polgármestert invitáltunk, akikről a szervezők tudták, hogy jelentős közösségi bevonási, közösségi tervezési programokban érintettek. Őszintén szólva, az volt velük a tervünk, hogy a tapasztalataik nyilvános megismertetésén túl, ezzel a „beüzenéssel” nagyobb affinitást, nyitottságot érhetnek el a saját kollegiális körükben, ha ők hangsúlyozzák a közösség jelentőségét és bevonás fontosságát-eredményességét a helyi folyamatokba más polgármesterek és önkormányzatok felé, mintha azokat csupán külső szakmai szereplők teszik.

Nos, különösen érdekes dolgot tapasztaltam. Miközben így-úgy (tehát érdekesebben, vagy nem annyira jól sikerülten) beszéltek a saját közösségi bevonást remélő programjuk korábbi tapasztalatairól, a verbális magatartásukat szinte végig kísérte a kollégáik felé egy „meta szintű” (tehát a felszín alatti) üzenet – „tudjátok ezt így kell elmondani”, vagy „sorry, itt ez az elvárás, de mi tudjuk, hogy elsősorban nem ez számít”. Persze, nyilvánvalóan eltúlzom ezt a reakciót, de egészen egyértelműen érződött, hogy egymásnak is igyekeznek megfelelni, hogy mintha a többi polgármester jelenléte egyfajta nyomást jelentett volna az ő viselkedésükre. Kivéve egyik kollégájukat, a pázmándi *dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónikát*, aki teljes szuverenitásával látványosan eltért ettől a magatartástól, s nagyon

hitelesen és átélve tudta a maguk programját bemutatni, melyben – kiszólásoktól mentesen – a közösségi szempontokat képviselve beszélt, s örömmel.

A jelenség akkor vált teljessé, amikor a polgármester-fórumot követően a szereplők egyike egy szekcióban mutatta be részletesebben a saját programját – itt már (a többiek nyomásától mentesen) igazán izgalmasan.

A Fenntarthatóság, okos város, közösségi tervezés, közösségfejlesztés témákat tárgyaló negyedik szekcióban – erőteljesebben külső szakmabeliek, s néhány wekerlei érdeklődése előtt – zajlottak a programok. *Marthi Zsuzsával* vezettük közösen ezt a műhelyt.

Néhány érdekességet kiemelek ezekből. *Alföldi György* fő ajánlása: fejlesztési társaságot kellene minden helyen létrehozni, amely a helyi programok átfogó, folyamatszerű és szakszerű kezelését végzné. Ennek összetételéről nem szólt, de abban én valamennyi érintett szereplő (a szakértők, a civil lakosság, a döntéshozók) jelenlétét elképzelhetőnek tartanám. *Lukácsházi Gergő* mindjárt ezt követően be is számolt a III. kerületben egy ilyen, kimondottan szakértői szervezet, az *Óbuda-Békásmegyeri Városfejlesztő Kft.* tapasztalatairól.

Marthi Zsuzsa ismertetőjéből azt emelem ki, hogy a közösségi tervezési folyamatnál, annak eredményességét szem előtt tartva, nagyon fontos olyan situációt teremteni, amelyben a különféle hatalmpolitikai szereplők számára a beláthatóság, a biztonság megteremtése is hangsúlyt kap, tehát a folyamatban, szerepükben biztonságban érik magukat. A beszélgetésben szó esett arról is, hogy milyen a kommunikációja egy ilyen folyamatnak: mindenki

részéről kerülni kell a gyakran előforduló ellenséges, megosztó, kioktató hangnemet.

Bemutatkozott a *Bartók Béla Boulevard* projekt, amelynek hasznosítható tapasztalatai, adaptációkkal, akár a Kós Károly tér működtetésének megújítására is szolgálhatnának. A civilek és az önkormányzatok együttműködési tapasztalatait sorolta még a *Völgzugoly Műhely* képviselője.

Kiemelkedő jelentősége volt *Sain Mátyás* részvételi tervezési módszerekkel kapcsolatos gondolatainak. Annak hangsúlyozása, hogy a tervezés jó esetben minden résztvevőnek egy tanulási folyamat, s fontos annak a felismerése, hogy a lakosság a „helyben élés tudásának” a szakértője, amivel a külső szakértő nem rendelkezik – így mellérendelő, egymás kiegészítő viszonyuk kihagyhatatlan.

Gyakorlati példákat hallottunk még a szekcióban (itt csak felsorolásszerűen): A Wekerlén működő önkéntes hálózatról, a József Attila lakótelep *Anyahajó Anyaközpontjában* zajló szomszédsági munkáról (ehhez a *Komatál* című filmet is megnéztük), *Újpalotáról* egy parktervezés közösségi folyamatának bemutatását, s ugyancsak a Wekerlén zajló rendezvények kapcsán történő érdekes szakmai innovációkról, továbbá egy lakótelepi *szomszédsági érdekvédelmi program* sikeréről.

Összefoglalva

Emelem az összes kalapom a szabadegyetem szervezői előtt. Nagyon bátor vállalkozás volt egy ilyen méretű és tartalmú eseménybe belevágni – annak tapasztalatai nyilván változtatásokat "ingerelnek", de mindenképpen fontos lenne folytatni ezt a programot.

A közösségfejlesztésben szerzett az a tapasztalatum, hogy a kívülről érkezők előtti önbemutató minden alkalommal fejlesztő hatású a helyi közösségre, hiszen ilyenkor (ennek apropóján) néz valóban szembe a helyi közösség a saját helyzetével. Tehát, ha több helyi résztvevőt is vártak a szervezők, az itt megjelenteknek így is vitathatatlan erősségévé válhat, hogy a saját arculatukat (örömeiket és tipródásaikat) megosztották velünk, kívülről érkezőkkel.

Több nyilvános megszólalásban és szűkebb beszélgetésekben is felmerült, hogy 2018 valami újat kellene jelentsen itt a Wekerle telepen. Egy hezitálás érezhető a Wekerlén: szeretné, talán kikerülhetetlennek tartja a helyi közösség a változást, de félti is ettől a most meglévő értékeit.

Ám a félelem, a túlzott védekezés könnyen zárhatja a közösséget.

Erről a társadalmi tőke fogalma jut az eszembe, amely elég ismert kifejezés a mai közbeszédben. Ez egy közösségen belül, egyebek mellett, a kölcsönös-séget, az együttműködést, a hálózatokat előtérbe helyező magatartást jelenti. Érdekesség, hogy a legtöbb tőkének (elsősorban a gazdasági, de a természeti és más tőkéknek is) az a természete, hogy minél jobban használjuk azokat, annál inkább fogynak. Ám – ezzel ellentétesen – a társadalmi tőkének az a sajátossága, hogy minél intenzívebben használják, annál inkább erősödik. De ez a társadalmi tőke sem veszélytelen, ismerünk olyan közösségeket, amelyeket a nagy összetartás, védekezés olyan zárttá tett, hogy a környezetüktől erősen elszigetelődtek. A jó társadalmi tőke szerepe, hogy áthidalást képes teremteni az elszigetelődések között. Nos, itt ezt az áthidalást kellene „meglépni”.

Szembenézni azzal, hogy a változás megújulás, s ez átalakulás nélkül nem megy. Ellentmondás, hogy a helyi közösség a belátott változtatás kapcsán kacérkodik, akar is megújulást, meg fél is, s ennek eredménye az, hogy bezár, szabályoz, merevvé válik. Ez a magatartás pedig nem kedvez a bevonásnak, akaratlanul is magában hordozza a kirekesztést.

Kérdés, hogy ki tud-e lépni ebből a zárt körből Wekerle, s befogadó tud-e lenni a másképpen, de ugyanazt akarókkal, a másképpen hasonlót szándékozók, sőt végül a másképpen mást akarókkal is.

Ehhez a tiltás (de nem a teljes szabályozatlanság) és a büntetés helyett a VONZÓVÁ TETT CÉLOK lennének fontosabbak. Amelyeket valószínűleg sok és türelmes párbeszéddel lehetne elérni. Azzal, hogy a szabályozásba bevonni, a helyi közösséggel közösen elhatározni lenne jó azokat. Így lehetne a most erősen érezhető felelősséget is hatékonyabban megosztani. És tudni engedni is a vita és párbeszéd folyamatában.

Úgy érdemes hozzákezdeni, ahogyan a hirdetésekben olvasni: „minden megoldás érdekel”. Mert ha csak „egy megoldás érdekel”, abból legfeljebb diktátum, vagy skanzen születik.

De érezni, hogy Wekerlén működik a 'génus loci', a hely szelleme; amely jóval bölcsebb ennél.

Péterfi Ferenc közösségfejlesztő
ferenc@peterfi.net

MEGJELENT

Vercseg Ilona: Fejezetek az európai közösségfejlesztés történetéből

Parola füzet, megjelent 2018-ban a Közösségfejlesztők Egyesülete kiadásában.

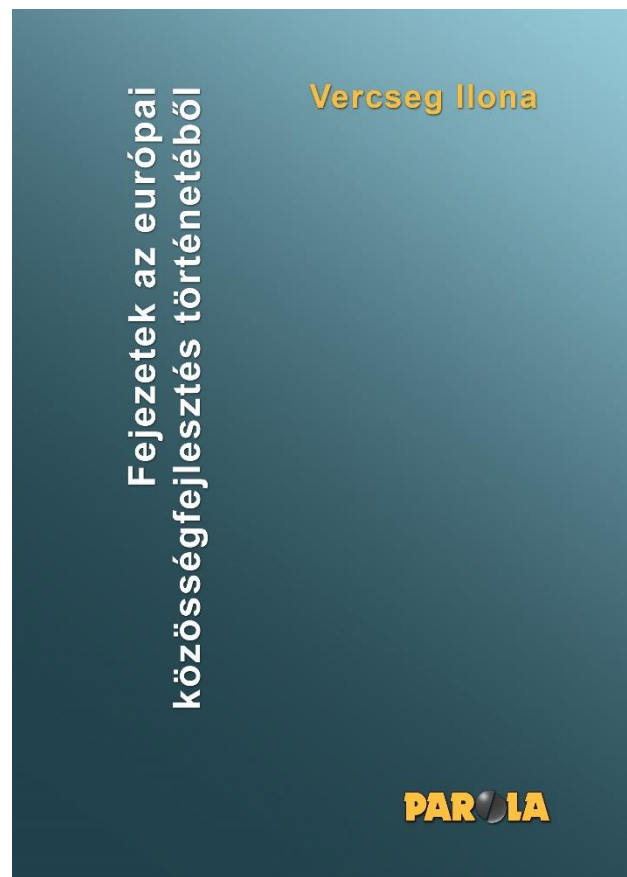
Előjáróban (részlet)

Egy szakma története az adott társadalom történelmébe ágyazódik be, valamint világtörténelmi folyamatokba is. Ekként a közösségfejlesztés történetének megírása lényegileg lehetetlen vállalkozás, ha csak nem maradnánk szigorúan a szakmánál, segítségével húzva meg tájékozódásunk határait. Ám a szakmát nem vizsgálhatjuk önmagában, hiszen az szoros szimbiózisban él a társadalommal. Új, nem ritkán robbanásszerű változások, folyamatok keletkeznek, átrajzolva a politikai és társadalompolitikai térképeket, új beavatkozási formák alakulnak, szervezetek szűnnek meg és helyükbe újak lépnek. A tegnapi történeteit olvassuk itt is, s csak abban lelhetünk vigaszt, hogy ez is már a szakmatörténet része.

Vállalkozásunk így számos csapdát, buktatót és a tévedési lehetőségeket rejt magában, s csak két dologban bízhatunk.

Az egyik, hogy a valami több a semminél. Ha ki akarunk látni saját mozgásterünkben másokéra, akkor meg kell ismernünk törekvéseiket és munkáikat, így szereve a magunkéhoz viszonyítási alapot.

A másik, hogy minden, ami a közösségfejlesztésről leírható, az létrehozásában és értelmezésében is közösségi műfaj, ezért a leírtak-inspirálta további tájékozódást az olvasóra bízunk, nevezetesen egy ország, vagy egy adott korszak kontextusának megismerését. A közösségfejlesztés legfőbb működési elvének megfelelően tehát *közösségi munkamódban* dolgoznak az írók és az olvasó is. A többes szám nem véletlen: ezt a történetet, mint a hivatkozásokból is látni fogják, többen írtuk: kortárs kollégák szerte Európából.

Tartalom

1. Eredet és növekedés
2. Fejezetek az európai közösségfejlesztés történetéből

Európa

Egyesített Európai Társadalomfejlesztési Iroda – Combined European Bureau for Social Development CEBSD

Belgium

Közösségfejlesztés Belgiumban
VIBOSO Samenlevingsopbouw Vlaanderen VZW,
a Közösségfejlesztő Munka Flamand Intézete és
a RISO-k

Bulgária

A közösségfejlesztés rövid története Bulgáriában
A C.E.G.A. Creating Effective Grassroots Alternatives Foundation (Alapítvány a hatékony helyi alternatívák megteremtéséért)
Chitalishte (csitalistye) mozgalom

Cseh Köztársaság

A Közösségszervezés Központja – Centrum pro komunitní práci Cpkp, the Centre of Community Organising CCO
AGORA Central Europe

Dánia

The Danish Folkehøjskole – A dán népfőiskola. A népfőiskolák története és háttere
KSS Kristeligt Studenter-Settlement – Keresztény diákok settlementje – társadalmi és kulturális központ Koppenhágában
A közösségfejlesztés oktatása és tanulása Dániában

Egyesült Királyság

Közösségi munka Nagy-Britanniában
Állampolgári és közösségi részvétel az Egyesült Királyságban
CDF Community Development Foundation – Közösségfejlesztő Alapítvány az Egyesült Királyságban

Hollandia

Közösségfejlesztés Hollandiában
Az LCO Landelijk Centrum Opbouwwerk – Országos Közösségfejlesztő Központ

Horvátország

Ajánlott angol nyelvű olvasmány Mirela Despotović -től

Ír Köztársaság

Az írországi közösségfejlesztés története
Community Workers' Co-operative CWC – A Közösségi Munkások Szövetkezete
Combat Poverty Agency CPA – Intézmény a szegénység leküzdésért

Katalónia

A közösségi és állampolgári részvétel kihívása
Cooperativa Estratègies per ala Transformació Comunitària Sostenible - Stratégiák a fenntartható közösségi átalakulásért
Fundació Privada Desenvolupament Comunitari FDC – Community Development Foundation – A Közösségfejlesztés Alapítványa

Lengyelország

CAL Association Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej – Local Activity Support Centre, A helyi cselekvést támogató CAL Egyesület

Litvánia

Három magyar nyelvű annotáció angol nyelvű, a közösségfejlesztésről szóló litván tanulmányokról

Magyarország

A közösségfejlesztés magyarországi története
Közösségfejlesztők Egyesülete – Hungarian Association for Community Development HACD
Civil Kollégium Alapítvány – Civil College Foundation CCF

Németország

A közösségfejlesztés története és fejlődése Németországban
Paritätisches Bildungswerk Bundesverband PBW

Norvégia

The Ideas Bank Foundation – az Idea Bank Alapítvány

Olaszország

Az európai hálózatok szerepe a közösségfejlesztésben

Románia

PACT Foundation – Partnership for Community Action and Transformation – PACT Alapítvány – Partnerség a közösségi cselekvésért és az átalakításért

Skócia

Scottish Community Development Centre SCDC – Skót Közösségfejlesztő Központ

Spanyolország

A közösségi munka fejlődése Spanyolországban

Svédország

CESAM Centrum for samhallsarbete och mobilisering: Center for Community Development and Local Mobilisation – A közösségfejlesztés és a helyi mobilizáció központja
Iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás Svédországban, 1994

Szlovákia

Centrum Komunitného Organizovania CKO – Center for Community Organizing CCO A közösség-szervezés központja

Ukrajna

GURT Resource Centre – GURT Erőforrás Központ
Regional Development Agency 'Donbass' – 'Donbass' Regionális Fejlesztési Iroda

3. Mit hoztunk Európából, és mit adtunk Európának? Irodalomjegyzék

http://www.kofe.hu/images/Dokumentumok/Parolafzet_kfe_eurpai-trtnet_2018.pdf

